

I. Algemeen gedeelte	5
A. Bestuur en beleid.....	5
<i>Personele bezetting</i>	5
<i>Vergaderingen</i>	6
<i>Beleid</i>	7
B. Promovendi-opleiding.....	9
C. Onderzoek.....	10
<i>Persoonlijke gegevens: toelating en vertrek seniores/juniores</i>	11
<i>Promoties</i>	11
<i>Subsidies</i>	11
<i>Projectenoverzicht</i>	12
D. Professionalisering van onderzoeksaanvragen.....	12
E. Studies in Theology and Religion (STAR).....	13
II. Activiteiten op het gebied van onderzoek en onderwijs	15
A. Cursussen voor promovendi en research master studenten.....	15
<i>Methods in Empirical Theology</i>	16
<i>Multidisciplinary Seminars in Religion, Theology and Gender</i>	16
<i>Promotieseminar Empirical Theology</i>	16
<i>Integrative Study of Archeology and History in Biblical Interpretation</i>	17
<i>Interreligious Dialogue in Contemporary Society</i>	17
<i>Recent Trends in Religious Epistemology</i>	17
<i>Byzantium – Constantinople – Istanbul: A Laboratory for the History of Religion</i>	18
B. Algemene Opleidingsdagen 2009 en uitreiking NOSTER-certificaten.....	18
C. Themabijeenkomsten.....	20
D. Themagroepen.....	22
<i>Themagroep Godsdienstpedagogiek in Context – Religious Education in Context (2005-2009)</i>	22
<i>Themagroep Everyday Life and the Sacred (2005-2009)</i>	23
<i>Themagroep Themes in Biblical Narrative – Samson: Hero or Fool? (2007-2009)</i>	23
<i>Themagroep De Targoem in christelijk Europa (2008-2013)</i>	24
<i>Themagroep Geestelijke Verzorging (2008-2010)</i>	25
<i>Themagroep Evangelical Theology in Transition (2008-2012)</i>	25
<i>Themagroep Geweld in het Nieuwe Testament (2008-2011)</i>	25
<i>Themagroep Constructing Theories on Spirituality (2009-2010)</i>	26
<i>Themagroep Obstakel of oogappel: de actuele fascinatie van het offer: Interdisciplinair en interreligieus onderzoeksproject (2009-2010)</i>	26
<i>Themagroep Religieus gezag in heden en verleden (2009-2011)</i>	27
E. Netwerkgroepen.....	28
F. Overige activiteiten	28
III. Stand van zaken internationaliseringsprojecten (NWO-subsidies)	30
<i>Orthodoxy and Adaptation as Conflicting Religious Identities</i>	30
<i>Samenwerking NOSTER – Glasgow – Tel Aviv</i>	30
<i>Samenwerking Münster – Leuven – Lund</i>	30
IV. Financiële gegevens	31
V. Bijlagen	35
1. Gepromoveerden in het verslagjaar 2009.....	35
2. Bestuur, Directie, Instellingsraad, Begeleidingscie Onderwijs en Onderzoek, Bureau.....	36
3. Aantal en leden per instelling op de peildatum 1 januari 2010 met percentages van het totaal..	38
4. NOSTER Leden op 31 december 2009.....	39

I. Algemeen gedeelte

A. Bestuur en beleid

Personele bezetting

Het bureau van NOSTER heeft in het verslagjaar aanzienlijke veranderingen ondergaan.

De wetenschappelijk directeur van NOSTER, prof.dr. M. Sarot, werd per 1 augustus 2009 opgevolgd door prof.dr. A.J.A.C.M. Korte. Gedurende zijn lange termijn als directeur van NOSTER heeft prof. Sarot samen met de bestuursvoorzitter ervoor gezorgd dat NOSTER is uitgegroeid tot een grote, vitale, opnieuw officieel erkende en financieel solide landelijke onderzoeksschool, in een periode waarin de universitaire organisatie van het theologisch en godsdienstwetenschappelijk onderwijs en onderzoek in Nederland grote veranderingen heeft doorgemaakt. Deze uitstekende aansturing van NOSTER blijkt mede uit de recente toetreding van drie nieuwe participanten, waardoor vrijwel alle academische opleidingen theologie en religiewetenschap in Nederland zich op dit moment aan NOSTER hebben verbonden. Prof. Sarot is door het bestuur en de Instellingsraad van NOSTER uitvoerig bedankt voor zijn grote verdiensten voor NOSTER. We zijn prof. Sarot ook bijzonder dankbaar voor het feit dat hij zijn functie als NOSTER directeur een jaar langer dan gepland is blijven bekleden, vanwege de tijd die nodig bleek te zijn om een nieuwe directeur aan te trekken.

Per 1 augustus 2009 werd prof. Sarot opgevolgd door prof.dr. A.J.A.C.M. Korte (Religie en Gender, UU). Prof. Korte was al lange tijd binnen de onderzoeksschool actief, o.a. als BCOO lid en als docent in het NOSTER onderwijs. Zij heeft zich sterk ingezet voor de ontwikkeling van het gender-netwerk binnen NOSTER, dat verschillende vernieuwende projecten heeft uitgevoerd en tot een goed einde heeft gebracht. Zij heeft voorts de nieuwe Ph.D onderwijsvorm van het maandelijks promotieseminar ontwikkeld dat een gezichtsbepalend onderdeel van het NOSTER curriculum is geworden. Prof. Korte vervult de functie van wetenschappelijk directeur voor 0,4 fte.

De bestuurssecretaris/onderwijscoördinator, dr. Ch. van der Leest, tevens voor 0,2 fte adjunct-directeur tot 1 juli 2009, is vanaf 13 juli gedurende het verdere verslagjaar met zwangerschapsverlof geweest. Zij is in deze periode als bestuurssecretaris/onderwijscoördinator voor 0,6 fte vervangen door drs. A.E.H.M. Wijngaards (promovendus Systematische Theologie RU en juniorlid van NOSTER). Drs. Wijngaards is door een sollicitatiecommissie bestaande uit prof.dr. M. Sarot (UU, voorzitter), prof.dr. R.R. Ganzevoort (VU), prof.dr. A.J.A.C.M. Korte (UvT/UU) en dr. Ch. van der Leest (bestuurssecretaris NOSTER) uit tien kandidaten voor deze functie geselecteerd. Hij heeft zich gedurende ruim een half jaar met groot enthousiasme ingezet als bestuurssecretaris en onderwijscoördinator van NOSTER.

Het secretariaat van NOSTER is gedurende het hele jaar verzorgd door mevr. A.H. Havinga (0,5 fte).

Ook het bestuur van NOSTER is in 2009 aanzienlijk van samenstelling veranderd. Het bestuur bestond aan het begin van het verslagjaar uit prof.dr. H.M. Vroom (VU, voorzitter), prof.dr. W.B. Drees (LEI), prof.dr. M.A.C. de Haardt (UvT/RU), prof.dr. R.R. Ganzevoort (VU), Prof.dr. H. Noordegraaf (PThU), prof.dr. G.A. Wieggers (RU) en drs. M.G. Ruf (UU, juniorlid).

Vanwege het aanvaarden van nieuwe functies en aanstellingen verlieten prof. Drees en prof. Wieggers per 1 september 2009 het bestuur. Het juniorlid drs. M. Ruf nam op 9 maart afscheid van het bestuur, aangezien zijn zittingstermijn op 25 juni van het verslagjaar afliep.

Per 9 maart trad prof.dr. W.J.C. Weren (UvT) toe, per 29 juni trad het nieuwe juniorlid drs. N. Brunsveld (UU) toe, en per 1 september traden prof.dr. P.J.A. Nissen (RU) en prof.dr. A.L. Molendijk (RUG) tot het bestuur toe. Het bestuurslidmaatschap van prof.dr. M.A.C. de Haardt (UvT/RU), sinds 1 juli 2004 met een tijdelijke zetel voor het aandachtsveld Gender aan het bestuur toegevoegd, werd per 1 juli 2009 verlengd voor vijf jaar.

In het hele verslagjaar trad prof.dr. H.M. Vroom op als voorzitter van NOSTER. Hij deed dit in 2009 voor het laatste jaar en tijdens de laatste bestuursvergadering van 2009 werd uitgebreid stil gestaan bij zijn grote en langdurige betekenis voor het uitzetten en bewaken van de koers van NOSTER. Prof.

Vroom heeft NOSTER gedreven en vakkundig geleid, en maakte de samenhang en de continuïteit van NOSTER tot speerpunt. De kwaliteitsbewaking van het onderwijs en onderzoek van NOSTER heeft hij daarbij steeds hoog in het vaandel gehad en dit aspect heeft hij dan ook bij zijn afscheid als bestuursvoorzitter uitdrukkelijk als opdracht meegegeven aan zijn opvolgers in het bestuur. Het bestuur en het bureau van NOSTER zijn hem veel dank verschuldigd; we kijken daarnaast terug op een bijzonder prettige samenwerking met prof. Vroom. Prof.dr P.J.A. Nissen (RU) neemt per 1 januari 2010 het voorzitterschap van prof. Vroom over.

De Begeleidingscommissie Onderwijs en Onderzoek bestaat uit docenten en adviseurs van de cursussen, trekkers van themagroepen en juniores. Aan het begin van het jaar bestond de BCOO uit: prof.dr. M. Sarot (voorzitter, UU), drs. A. Baan (PThU), prof.dr. L.J. van den Brom (PThU), prof.dr. W. Janse (VU), drs. W.A. de Jong (PThU), prof.dr. P.H.A.I. Jonkers (UvT), prof.dr. G. Kwakkel (TUK),), prof.dr. A. van der Kooij (LEI), prof.dr. A.J.A.C.M. Korte (UvT/UU), dr. Ch. van der Leest (opleidingscoördinator), prof.dr. L.J. Lietaert Peerbolte (VU), drs. I. Versteegt (UU), prof.dr. F.J.S. Wijsen (RU).

In het verslagjaar nam prof.dr. A. van der Kooij (LEI) in de BCOO-vergadering van 18 maart afscheid, aangezien zijn termijn per 31 maart afliep en vanwege naderend emeritaat niet verlengd zou worden. In dezelfde BCOO-vergadering namen ook de juniorleden drs. I.C. Versteegt (UU) en drs. A. Baan (PThU) afscheid van de BCOO, aangezien hun zittingstermijn afliep per 30 april van het verslagjaar. Prof. dr. M. Sarot, die lange tijd als NOSTER directeur het voorzitterschap van de BCOO heeft vervuld, verliet de BCOO per 1 augustus tegelijk met de beëindiging van zijn functie als directeur van NOSTER.

Nieuwe leden die in 2009 tot de BCOO toetraden zijn dr. A. Nugteren (UvT), per 1 maart, en prof.dr. J.B.A.M. Schildermans (RU) per 5 juni. Drs. P. Dronkers (PThU) en drs. F. Willems (RU), voorgedragen vanuit het promovendi-overleg, zijn per 29 juni juniorleden geworden van de BCOO.

Vanaf 1 augustus 2009 is prof.dr. A.J.A.C.M. Korte (UU) als directeur van NOSTER het voorzitterschap van de BCOO gaan bekleden. Van 13 juli tot 31 december 2009 heeft drs. A.E.H.M. Wijngaards (RU) dr. Ch. van der Leest als bestuurssecretaris en opleidingscoördinator in de BCOO vervangen. In verband met een inwerkperiode is hij twee weken eerder, op 1 juli 2009, in dienst getreden van NOSTER.

Vergaderingen

Het NOSTER bestuur vergaderde op 9 maart, 29 juni, 14 september en 30 november. Aan de orde kwamen onder meer: de begroting, het NOSTER curriculum en de afzonderlijke Ph.D. en ResMa cursussen, het internationale NOSTER congres, de Algemene Opleidingsdagen, de NOSTER studiemiddagen, de toelatingen van junior- en seniorleden, de aanvragen voor themagroepen (drie subsidies toegekend) en aanvragen voor themamiddagen (twee subsidies toegekend), de NOSTER publicatiereeks STAR, professionalisering van onderzoeks aanvragen, voordrachten vanuit NOSTER voor functies bij NWO en KNAW, samenstelling NOSTER bestuur en BCOO, (tijdelijke) invullingen van de functies van de directeur en de opleidingscoördinator, toetreding van nieuwe participanten, bijstelling gemeenschappelijke regeling, bijwerking mission statement, procedure hererkenning NOSTER en bestemming van de NOSTER reserves.

Op 29 juni werd tevens de vergadering van de Instellingsraad gehouden onder voorzitterschap van prof.dr. A.J.A.C.M. Korte (UvT/UU). Ook hier werd gesproken over de begroting, het NOSTER curriculum en de afzonderlijke Ph.D. en ResMa cursussen, de Algemene Opleidingsdagen, de themagroepen, de samenstelling van het bestuur, de toetreding van nieuwe participanten, het voortgangsverslag, de vervolgerkenning, het penvoerderschap en de toekomst van NOSTER.

Tussen de bestuursvergadering en de vergadering van de Instellingsraad vond op 29 juni de jaarlijkse NOSTER studiemiddag plaats met als thema 'De relatie tussen Graduate Schools en de landelijke Onderzoekscholen'. Voor dit thema was gekozen omdat veel bij NOSTER aangesloten instellingen te maken hebben met nieuwe ontwikkelingen in de organisatie van het promotie-onderzoek door de aanwezigheid van lokale onderzoekscholen of Graduate Schools. Dat vormde aanleiding deze

ontwikkelingen te inventariseren en kritisch te bespreken. Drie sprekers waren uitgenodigd om vanuit verschillende posities de relatie tussen de (locale) Graduate Schools en de (landelijke) Onderzoeksscholen te belichten: drs.ing. Nick den Hollander, beleidsmedewerker bij NWO, drs. Jacco van den Heuvel, beleidsmedewerker bij ECOS/KNAW en prof.dr. Keimpe Algra, vicedecaan (onderzoek) bij Geesteswetenschappen UU. Als vertegenwoordigers van NWO, de ECOS en een lokale Graduate School gingen zij in op de vraag hoe vanuit het belang van de landelijke onderzoeksscholen de lokale 'graduate schools' moeten worden gezien, hoe vanuit NWO/het ministerie wordt aangekeken tegen het belang voor instellingen en disciplines van landelijke samenwerking in onderzoeksscholen, en hoe vanuit het belang van de lokale 'Graduate Schools' de verhouding met de landelijke onderzoeksscholen wordt gezien. Een twintigtal NOSTER leden, seniores zowel als junioren, woonde deze studiemiddag bij. Een uitgebreider verslag van de studiemiddag is te vinden onder II F in dit verslag.

De Begeleidingscommissie Onderwijs en Onderzoek (BCOO) vergaderde op 18 maart, 17 juni, 15 september en 2 december. Aan de orde kwamen het curriculum voor het lopende en het volgende jaar, de afzonderlijke Ph.D. en ResMa cursussen, de onderwijsbeoordelingen, de Algemene Opleidingsdagen in 2009 te Leuven en in 2010 in Nederland, het internationale NOSTER congres, de themabijeenkomsten, de NOSTER studiemiddag op 29 juni, en het mission statement, de vervolgerkenning en het penvoerderschap van NOSTER. De bespreking van de samenhang en de opbouw van het NOSTER onderwijsprogramma ('blauwdruk onderwijs') heeft in de tweede helft van 2009 vooraan op de agenda van de BCOO gestaan.

Beleid

Prominente beleidszaken van NOSTER in 2009 waren:

- 1) Verhoging van de kwaliteit, de samenhang en de internationale inbedding van het NOSTER curriculum
- 2) Bevordering van (vak)vernieuwende (interdisciplinaire en thematische) onderzoekssamenwerking tussen NOSTER leden
- 3) Ondersteuning van succesvolle onderzoeksaanvragen van NOSTER en NOSTER leden
- 4) Versterking van de functie en doelmatigheid van NOSTER als landelijk hoogspecialistisch samenwerkingsverband van onderzoekersopleidingen

Ad 1) verhoging van de kwaliteit, de samenhang, en de internationale inbedding van het NOSTER curriculum

Aan dit beleidspunt is op de volgende wijze gewerkt:

- de samenhang en de opbouw van het totale Ph.D. onderwijsprogramma is uitgewerkt tot een 'notitie blauwdruk onderwijs' die de centrale componenten van het NOSTER curriculum (promotieseminars, specialistische verdiepingscursussen, Algemene Opleidingsdagen, vierjaarlijks internationaal congres met onderdelen voor junioren) in samenhang plaatst. Deze blauwdruk is opgesteld om de sterke, goed functionerende onderdelen van het NOSTER onderwijs te identificeren en te verstevigen en de investeringen in de organisatie van het programma zo doelgericht mogelijk te maken;
- de aanpak om de omvang en de inrichting van de specialistische verdiepingscursussen optimaal af te stemmen op de verschillende groepen promovendi, en op samenwerking tussen junioren/cursisten en seniores/docenten ('bottom up model') is in 2009 verder uitgewerkt;
- in 2009 zijn nieuwe initiatieven genomen om de internationale inbedding van het NOSTER Ph.D. onderwijs te versterken: de Algemene Opleidingsdagen zijn voor het eerst in internationale context gehouden in samenwerking met de Evangelische Theologische Faculteit, Leuven en de Katholieke Universiteit Leuven (15-16 april 2009 te Leuven), en er zijn Master classes met internationale gasten opgenomen in de Ph.D cursussen van NOSTER (o.a. Masterclass 27 oktober 2009 met prof.dr. A. Barlas (Politieke filosofie en Islamstudies, Ithaca College, Ithaca, New York) in het promotieseminar 'Religie, Gender en Multidisciplinariteit').

Ad 2) bevordering van (vak)vernieuwende (interdisciplinaire en thematische) onderzoekssamenwerking tussen NOSTER leden

Door themagroepen (meerjarig) en themabijeenkomsten (eenmalig) te financieren wil het bestuur bevorderen dat (vak)vernieuwende (interdisciplinaire en thematische) onderzoekssamenwerking tussen NOSTER leden plaatsvindt. Deze onderzoekssamenwerking, die bestaat uit onderzoek-netwerken die werken aan verschillende producten als conferenties, bundels, studieboeken, en NWO-aanvragen, draagt bij aan de ontwikkeling en profilering van de vakgebieden theologie en religiewetenschappen in Nederland en levert de context van het Ph.D. onderwijs van NOSTER.

Aan dit beleidspunt is in 2009 op de volgende wijze gewerkt:

- voortzetting van het beleid om tijdelijk extra financiële ondersteuning te geven aan interdisciplinaire en interuniversitaire themagroepen voor onderzoekssamenwerking: per NOSTER lid dat deelneemt aan een themagroep is in 2009 een bedrag van 250 euro ter beschikking gesteld;
- uitbreiding van de mogelijkheid om subsidieaanvragen voor interdisciplinaire en interuniversitaire themabijeenkomsten in te dienen tot twee keer per jaar (februari en september); twee maal per jaar is maximaal € 5.000,- voor het organiseren van deze bijeenkomsten ter beschikking gesteld;
- verheldering van de criteria voor erkenning en financiering van themagroepen en themabijeenkomsten, en nadere bepaling van de criteria voor selectie en prioritering van de aanvragen.

Ad 3) ondersteuning van succesvolle onderzoeksaanvragen van NOSTER en NOSTER leden

Het bestuur van NOSTER heeft geconcludeerd dat onderzoeksaanvragen op het gebied van theologie en religiewetenschap, die momenteel cruciaal zijn voor de verdere ontwikkeling van het vakgebied en voor het aanstellen van promovendi, relatief weinig kans van slagen lijken te hebben bij nationale en internationale subsidiërende instanties. Het bestuur meent dat de kwaliteit van onderzoeksaanvragen op het gebied van theologie en religiewetenschap te verbeteren valt door een meer professionele en coöperatieve aanpak, die vanuit NOSTER geïnitieerd kan worden.

Aan dit beleidspunt is op de volgende wijze gewerkt:

- de mogelijkheid is onderzocht om vanuit NOSTER mee te dingen naar subsidie voor het aanstellen van 4 aio's in het Pilot Graduate Programme van NWO, zoals in 2008 zonder succes is geprobeerd. Omdat de succeskans in 2009 niet toegenomen leek is uiteindelijk afgezien van het indienen van een aanvraag;
- vanuit NOSTER is bevorderd dat theologen en godsdienstwetenschappers gezamenlijk een aanvraag indienen bij de subsidievorm van G-Programma's van NWO, die beoogt grote onderzoeksprogramma's te financieren die agendabepalend zijn voor het vakgebied. In 2009 is een viertal aanvragen vanuit theologie en religiewetenschap ingediend, helaas alle zonder uiteindelijke honorering;
- besloten is een tijdelijke coördinator/beleidsmedewerker 'Professionalisering onderzoeks-aanvragen' aan te stellen om het verwerven van onderzoekssubsidies door theologen en godsdienstwetenschappers meer succesvol te maken door voorlichting, ondersteuning en beleidsinitiatieven, en hiervoor een deel van de reserves van NOSTER te bestemmen (zie onder I D 'Professionalisering van onderzoeks-aanvragen');
- besloten is de NOSTER studiemiddag in 2010 in te vullen met het onderwerp van de professionalisering van onderzoeks-aanvragen, en ook op de Algemene Opleidingsdagen van 2010 dit onderwerp ruim aandacht te geven.

Ad 4) versterking van de functie en doelmatigheid van NOSTER als landelijk en hoogspecialistisch samenwerkingsverband van onderzoekersopleidingen

Gezien het feit dat de universitaire organisatie van het theologisch en godsdienstwetenschappelijk onderwijs en onderzoek in Nederland de afgelopen jaren grote veranderingen heeft doorgemaakt, terwijl tegelijk de positie van landelijke onderzoekscholen door de oprichting van plaatselijke Graduate Schools herijkt dient te worden, is er in het bestuur veel aandacht geweest voor de optimale

organisatie en inbedding van NOSTER. Deze kwestie kreeg grote urgentie door de actuele vragen waar het penvoerderschap van NOSTER in de nabije toekomst het best ondergebracht kan worden, en op welke tijdstip hererkenning door de ECOS aangevraagd kan en moet worden. Het bestuur en de Instellingsraad hebben als standpunt dat de huidige organisatievorm en inbedding van NOSTER dient te worden gehandhaafd en dat het gezien de betekenis van NOSTER als landelijk en hoogspecialistisch samenwerkingsverband van onderzoekersopleidingen van groot belang is om vervolgerkenning bij de ECOS aan te vragen. Op dit laatste punt is een positief principebesluit genomen.

Aan dit beleidspunt is op de volgende wijze gewerkt:

- de samenwerking binnen NOSTER is in 2009 succesvol uitgebreid met drie participanten. Met de toetreding van de Universiteit voor Humanistiek en de Rijksuniversiteit Groningen participeren nu vrijwel alle Nederlandse universitaire opleidingen voor theologie en religiewetenschap in NOSTER. De toetreding van de Evangelische Theologische Faculteit te Leuven betekent dat binnen NOSTER nu ook internationale samenwerking rond de onderzoekersopleiding van Ph.D.'s tot stand is gekomen;
- bij de nieuwe samenstelling van het NOSTER bestuur en de BCOO is gelet op brede vertegenwoordiging vanuit de verschillende participanten en vakgebieden die deel uitmaken van NOSTER;
- het mission statement van NOSTER is in 2009 aangescherpt om de kerntaken van NOSTER te verduidelijken en dit mission statement is in herziene vorm zowel Nederlandstalig als Engelstalig op de website van NOSTER gezet;
- het bestuur en bureau hebben de ontwikkelingen bij VSNU, KNAW, NWO rond de positiebepaling ten opzichte van de landelijke onderzoeksscholen nauwlettend gevolgd. De NOSTER studiemiddag van 2009 was geheel aan voorlichting en discussie over dit onderwerp gewijd.

B. Promovendi-opleiding

In de zomer van 2008 heeft de opleidingscoördinator van NOSTER, dr. Ch. van der Leest, met alle NOSTER-juniores gesproken om te polsen aan wat voor cursussen zij behoefte zouden hebben in 2008-2009 én om overzicht te krijgen van de vakgebieden van de promovendi binnen NOSTER. Mede op basis van deze gesprekken zijn de cursussen die in het verslagjaar op het onderwijsprogramma stonden opgezet. De cursussen *Methods in Empirical Theology* en *Byzantium – Constantinople – Istanbul: A Laboratory for the History of Religion* zijn in nauwe samenwerking met een aantal NOSTER-juniores opgezet. Daarnaast zijn ook in overleg met NOSTER-promovendi in het verslagjaar twee cursussen opgezet die in 2010 zullen plaatsvinden: *The Tension between Empirical Data and Theological Interpretation* (opgezet naar aanleiding van overleg met promovendi die empirisch onderzoek doen) en *Teaching Biblical Studies in the Digital Age* (opgezet in overleg met de leden van de netwerkgroep Bijbelwetenschappen). Een overzicht van de door NOSTER aangeboden cursussen in 2009 en de resultaten daarvan wordt sub II A gegeven. Evenals op het onderwijsprogramma van 2008-2009 staan beide promotieseminars (*Multidisciplinary Seminars in Religion, Theology and Gender* en *Promotieseminar Empirical Theology*) ook in 2009-2010 op het programma. Het eerstgenoemde seminar vond jarenlang plaats buiten NOSTER-verband en is mede op verzoek van veel promovendi binnen NOSTER en in overleg met de cursusedocent prof.dr. A.J.A.C.M. Korte aan het NOSTER-curriculum toegevoegd. De geschiedenis en opzet van beide promotieseminars staan onder II A vermeld.

In het verslagjaar is verder intensief gewerkt aan de verhoging van de kwaliteit, samenhang, en internationale inbedding van het NOSTER curriculum. Dit heeft geleid tot een 'notitie blauwdruk onderwijs'; zie hiervoor bovenstaand 'beleidspunt 1'.

Naast de NOSTER-cursussen vormen de Algemene Opleidingsdagen ook een verplicht onderdeel van het opleidingsprogramma van de juniores. Zoals eerder vermeld, zijn deze dagen in 2009 georganiseerd in samenwerking met de Evangelische Faculteit Theologie, Leuven en de Katholieke Universiteit Leuven. Ze vonden plaats op 15 en 16 april 2009 te Leuven. Voor een verslag van de Algemene Opleidingsdagen, zie II B.

C. Onderzoek

De onderzoekssamenwerking binnen NOSTER vond ook in 2009 plaats in zogenaamde 'themagroepen', dat wil zeggen onderzoeksnetwerken die werken aan verschillende producten als bundels, studieboeken, conferenties, NWO-aanvragen enz. De gebruikelijke subsidie die per persoon per jaar gereserveerd is voor deelname aan een themagroep is € 125,-. In 2007 is echter besloten deze persoonsgebonden subsidie in 2008 en 2009 te verhogen naar € 250,- om seniorleden te stimuleren themagroepen op te zetten. Deze maatregel heeft effect gehad; sinds de (tijdelijke) verhoging van de persoonsgebonden subsidie heeft NOSTER zeven aanvragen voor themagroepen gehonoreerd. In totaal zijn er op dit moment tien themagroepen binnen NOSTER actief:

- Godsdienstpedagogiek in Context – Religious Education in Context (looptijd: 2005-2009)
- Everyday Life and the Sacred. Gendered Views on Religion (looptijd: 2005-2009)
- Themes in Biblical Narrative. Samson: Hero or Fool? (looptijd: 2007-2009)
- De Targoem in christelijk Europa (looptijd: 2008-2013)
- Geestelijke Verzorging (looptijd: 2008-2010)
- Evangelical Theology in Transition (looptijd: 2008-2012)
- Geweld in het Nieuwe Testament (looptijd: 2008-2011)
- Constructing Theories on Spirituality (looptijd: 2009-2010)
- Obstakel of oogappel: de actuele fascinatie van het offer (looptijd: 2009-2010)
- Religieus gezag in heden en verleden (looptijd: 2009-2011)

Circa 105 seniores nemen deel of hebben door de jaren heen deelgenomen aan themagroepen. Verslagen van de activiteiten van de themagroepen binnen NOSTER kunt u onder II D vinden. In de bestuursvergadering van 30 november 2009 heeft het bestuur ook een aanvraag gehonoreerd voor de themagroep 'Identiteit in wording: Breaches and Bridges in the History of European Spirituality (looptijd: 2010; trekker prof.dr. G.A.M. Rouwhorst). Aangezien deze themagroep pas in 2010 van start gaat, is daarvan geen verslag opgenomen in dit voortgangsverslag.

Ter bevordering van de onderzoekssamenwerking binnen NOSTER heeft het bestuur in 2008 besloten om de komende jaren € 10.000,- per jaar te reserveren voor themabijeenkomsten. Dit bedrag gaat ten laste van de NOSTER-reserve. Zie voor algemene informatie over themabijeenkomsten bovenstaand beleidspunt 2. In het verslagjaar hebben twee themabijeenkomsten plaatsgevonden: 'History, Orality, and Collective Memory. A New Paradigm for the History of Early Christianity?' (Amsterdam, 15 oktober 2009) en 'Empirie en normativiteit' (Tilburg, 8 december 2009). Verslagen van beide themabijeenkomsten worden sub II C gegeven.

Onderzoekssamenwerking tussen promovendi vindt plaats in zogenaamde 'netwerkgroepen'. Juniorleden van de school kunnen binnen hun opleidingstraject optioneel deelnemen aan zo'n groep of besluiten deze zelf te vormen. Netwerkgroepen zijn 'peer groepen' van promovendi die werken aan verwante onderzoeken. Die verwantschap kan thematisch of disciplinair van aard zijn. In deze groepen kunnen promovendi feedback geven op elkaars onderzoek. NOSTER treedt daarbij stimulerend en faciliterend op. In 2009 was er één netwerkgroep binnen NOSTER actief, de netwerkgroep Bijbelwetenschappen. Afgelopen jaren was ook een netwerkgroep Systematische Theologie actief; deze is echter in het verslagjaar niet samengekomen. Zodra er vanuit de huidige leden behoefte aan is of indien er een aantal nieuwe promovendi dat systematisch onderzoek doet toetreedt, zal de groep weer bijeen komen. Voor een overzicht van de netwerkgroepen, zie II E.

De afgelopen jaren hebben er verschillende door NWO gefinancierde internationaliseringsprojecten binnen NOSTER plaatsgevonden: a) samenwerking Münster – Leuven – Lund (2001-2003); b) samenwerking NOSTER – Glasgow – Tel Aviv (2002-2006); c) Samenwerking NOSTER – Leuven (2005-2007). De wetenschappelijke en financiële eindverslagen van deze projecten zijn al in voorgaande jaren door NWO goedgekeurd. Verschillende bundels zouden echter nog vanuit de projecten verschijnen. In het verslagjaar zijn de verwachte bundels vanuit de samenwerking van NOSTER met Tel Aviv en van NOSTER met Münster, Leuven en Lund uitgekomen. Daarmee zijn deze projecten geheel afgesloten. Voor meer informatie over de internationaliseringsprojecten, zie III.

Persoonlijke gegevens: toelating en vertrek seniores/juniores

Per 31 december 2009 eindigde het lidmaatschap van die junioren van wie het arbeidscontract in de loop van 2009 was verlopen. Daarnaast verliet een aantal seniores per 31 december van het verslagjaar de school in verband met emeritaat, uittreding of wijziging van het arbeidscontract.

Toegetreden junior-leden

lic. J. Creemers, ETF
drs. M. Davidsen, LEI
drs. P. Dronkers, PThU
drs. P.J. van Egmond, VU
drs. W. Huttinga, TUK
drs. J. van de Kamp, VU
lic. H. van Nes, ETF
lic. L. van Ommen, ETF
drs. A.M. Schlatmann, UU
lic. M. Verhoeff (ETF)

Toegetreden senior-leden

prof.dr. H.A. Alma, UvH
dr. C.W. Anbeek, UvH
prof.dr. W.J. van Asselt, ETF
prof.dr. A.J. Beck, ETF
prof.dr. E.A.J.G. van der Borcht, VU
dr. J. Duyndam, UvH
dr. A. Goudriaan, VU
prof.dr. J. Hoek, ETF
prof.dr. M.M. Jansen, VU/PThU
dr. L. ten Kate, UvH
dr. A. de Kock, PThU
dr. H.M. Patmore, PThU
dr. F. Stark, VU
dr. M.G.K. van Veen, VU
dr. H.P.J. Witte, UvT
dr. C.M. Wulf, UvT
dr. A.W. Zwiep, VU

Vertrek junior-leden

Drs. M. Al-Saify, RU; drs. M. Croughs, LEI; drs. M. Faber, UU; drs. D.T. Koning, VU;
drs. M.G. Ruf, UU; drs. A.B. Timmerman, UvT; drs. H. Wijnalda, TUK; drs. I.C. Versteegt, UU.

Vertrek senior-leden

Prof.dr. A.K.H. Berlis, UU; prof.dr. H.H. Blommestijn, RU; prof.dr. J. Bouwer, PThU; dr. A.P.J. Brants, RU; prof.dr. Chr.P.M. Burger, VU; dr. C.L. de Feijter, VU; prof.dr. J.Y.H.A. Jacobs, UvT; prof.dr. A.Th.M. de Jong, RU; prof.dr. C.J. Menken-Bekius, PThU; dr. M. van der Meulen, VU; prof.dr. R. Nauta, UvT; prof.dr. G.W. Neven, PThU; prof.dr. M.H.F. van Uden, RU; prof.dr. H.M. Vroom, VU; prof.dr. G.A. Wieggers, RU.

Promoties

Zie bijlage I

Subsidies

In 2009 hebben verschillende themagroepen (een deel van) de door NOSTER toegekende subsidie opgevraagd:¹

- De themagroep 'Godsdienstpedagogiek in Context' (looptijd: 2005-2009) heeft in 2009 € 2.890,46 opgevraagd van de toegekende subsidie van € 5.000,- Deze € 2.890,46 is ingezet voor heidagen van de themagroep op 15 en 16 januari van het verslagjaar en een boekpresentatie, die op 9 oktober 2009 plaatsvond. Met deze boekpresentatie is de samenwerking binnen de themagroep beëindigd. De gehele toegekende subsidie is door de themagroep gebruikt.
- De themagroep 'Everyday Life and the Sacred' (looptijd: 2005-2009) heeft in het verslagjaar € 166,- opgevraagd om de huur te bekostigen van de Lutherse kerk voor een bijeenkomst van

¹ De toegekende subsidie van in totaal € 10.000,- aan de twee themabijeenkomsten in 2009 (in oktober en december), is niet in het verslagjaar bij NOSTER opgevraagd. Dit bedrag is daarom opgenomen in de bestemde reserve onder 'nagekomen rekeningen 2009', zie de financiële gegevens onder IV in dit voortgangsverslag.

de groep in december 2008 (het betreft dus een nagekomen rekening). Van de toegekende subsidie van € 8.000,- is nog € 6.635,01 over.

- De themagroep Themes in Biblical Narrative. Samson: Hero or Fool? (looptijd: 2007-2009) heeft in 2009 via de Radboud Universiteit een bedrag van € 2.000,- gedeclareerd voor een congres vanuit de themagroep dat op 9-11 april 2008 had plaatsgevonden. Ook dit betreft dus een nagekomen rekening. De themagroep heeft van de toegekende subsidie van € 3.000,- nog € 1.000,- te besteden.
- De themagroep 'De Targoem in christelijk Europa' (looptijd: 2008-2013) heeft in het verslagjaar een bedrag van € 612,44 van de toegekende subsidie van € 2.500,- ingezet. Dit bedrag is besteed aan twee bijeenkomsten die in februari en oktober 2009 hebben plaatsgevonden; het is met name ingezet voor reiskosten en attenties voor de gastsprekers.

Projectenoverzicht

Het projectenoverzicht is alfabetisch geordend op naam van de onderzoekers, zie bijlage 4.

D. Professionalisering van onderzoeksaanvragen

Bij veel theologen en godsdienstwetenschappers blijkt onvrede te leven over het slagingspercentage van ingediende onderzoeksaanvragen bij NWO of andere instellingen van wetenschappelijk onderzoek. Het bestuur van NOSTER heeft geconcludeerd dat er voor theologie en religiewetenschap nog veel winst te behalen valt als het verwerven van onderzoekssubsidies professioneler en coöperatiever wordt aangepakt. Het heeft daarom begin 2009 de commissie Professionalisering Onderzoeksaanvragen (POa) ingesteld onder voorzitterschap van Prof.dr. E.J. van Wolde (RU) om te bezien welke concrete mogelijkheden er zijn voor verbetering van de huidige situatie. De commissie bestond voorts uit dr. C. Baumgartner, prof.dr. A.A. den Hollander, prof.dr. A.J.A.C.M. Korte, dr. M. Popovic, dr. P.M. Wisse en dr. Ch. van der Leest (ter vervanging van de NOSTER-directeur).

De commissie heeft het bestuur het voorstel gedaan om een coördinator/beleidsmedewerker POa aan te stellen die theologische en godsdienstwetenschappelijke onderzoekers aangesloten bij NOSTER ondersteuning kan bieden bij:

- de opzet en coördinatie van onderzoeksgroepen en verbanden van waaruit samenhangende onderzoeksaanvragen ingediend kunnen worden;
- het aanscherpen en formuleren van onderzoeksvragen op een wijze die voor buitenstaanders/beoordelaars verstaanbaar is;
- het ontwikkelen van onderzoeksaanvragen die op elkaar voortbouwen, zodat niet iedereen weer bij punt nul begint;
- het zoeken van deskundigen die met de blik van een buitenstaander de onderzoeksprojecten kan beoordelen;
- de organisatie van *proofreading* bijeenkomsten rond concrete aanvragen;

In de Instellingsraad van NOSTER op 28 juni 2009 is besproken dat Professionalisering Onderzoeksaanvragen (POa) een voorbeeld is van het inzetten van de NOSTER reserves waarbij alle bij NOSTER aangesloten instellingen voordeel hebben. Het doel van deze professionalisering is mede de samenwerking tussen de instellingen te vergroten op het gebied van opstellen en indienen van onderzoeksaanvragen en de kennis te bundelen. Inzicht krijgen in factoren van succes zou een belangrijke rol kunnen spelen bij het bevorderen van goede onderzoeksaanvragen.

In september 2009 is via de website van NOSTER geadverteerd voor de werving van de NOSTER coördinator Professionalisering Onderzoeksaanvragen. De benoemingscommissie bestond uit prof.dr. A.A. Den Hollander (NOSTER lid), prof.dr. A. Molendijk (NOSTER bestuurslid), prof.dr. A.J.A.C.M. Korte (voorzitter en directeur NOSTER), en drs. A.E.H.M. Wijngaards (interim secretaris NOSTER). De commissie heeft tien sollicitaties ontvangen en met drie van de kandidaten gesproken. Besloten is om mevr. drs. I. van Renswoude per 1 januari 2010 voor 1 jaar 0,4 voor deze functie aan te stellen. Drs. Van Renswoude is de afgelopen jaren verbonden geweest aan het Onderzoeksinstituut voor Geschiedenis en Cultuur (Geesteswetenschappen UU), waar zij een promotieonderzoek heeft

uitgevoerd naar de retorische traditie van de vrije meningsuiting in de late oudheid en de vroege middeleeuwen. Daarvoor was zij werkzaam als junioronderzoeker en coördinator van een NWO project over schriftcultuur, eveneens aan de Universiteit van Utrecht. Tevens is zij als onderzoeker verbonden geweest aan een onderzoeksproject in Wenen, dat zich richt op (constructies van) etnische identiteit. In haar verschillende functies is zij regelmatig betrokken geweest bij aanvragen van zowel nationale als internationale onderzoeksprojecten. Zij heeft zich daarbij gericht op de nationale en internationale financiering van wetenschappelijk onderzoek, op het vaak gecompliceerde netwerk van regels en normen, en op de retoriek van succesvolle voorstellen. Met deze achtergrond is zij bijzonder geëquipeerd om de functie van coördinator Professionalisering Onderzoeksaanvragen bij NOSTER te vervullen.

Een begeleidingscommissie bestaande uit: prof.dr A.A. Den Hollander (VU, NOSTER lid), prof.dr. A.J.A.C.M. Korte (voorzitter en directeur NOSTER), dr. Ch. van der Leest (secretaris NOSTER), prof.dr. P.J.A. Nissen (vz. NOSTER bestuur), en prof.dr. H.J.M. Venbrux (RU, NOSTER lid) zal de coördinator bij haar werkzaamheden begeleiden.

De taakstelling van de coördinator, opgesteld door de commissie Professionalisering Onderzoeksaanvragen en het NOSTER bestuur, luidt als volgt:

- het geven van algemene voorlichting over de vereisten en procesaspecten van onderzoeksaanvragen, en verstrekken van informatie over verschillende subsidie-instrumenten.
- een bijdrage leveren aan de verheldering en oplossing van de specifieke problemen waar Theologie en Godsdienstwetenschap als kleine wetenschapsgebieden mee geconfronteerd worden.
- *best practices* verzamelen op het gebied van subsidieaanvragen voor onderzoeksprogramma's.
- onderzoeksthema's ontwikkelen die in samenwerkingsverbanden tussen verschillende instellingen ingezet kunnen worden, op basis van ontwikkelingen in het onderzoeksveld.
- kansrijke individuele projecten ondersteunen door het organiseren van extra training, begeleiding en redactionele ondersteuning.

E. Studies in Theology and Religion (STAR)

In het verslagjaar bleef prof.dr. J.W. van Henten editor van de serie; drs. W. van de Poll werkte als redactie-assistent. De serieredactie bestond uit prof.dr. D. Müller (RU), prof.dr. C. van der Kooi (VU), prof.dr. H.L. Beck (UvT) en prof. dr. M.B. ter Borg (LEI). In het verslagjaar verscheen één uitgave in de STAR reeks: A.J.A.C.M. Korte and M.A.C. de Haardt (eds.), *The Boundaries of Monotheism: Interdisciplinary Explorations into the Foundations of Western Monotheism* (Studies in Theology and Religion 13), Leiden, Brill, 2009. Deze bundel, met bijdragen van een elftal NOSTER leden afkomstig van 6 verschillende universiteiten, is voortgekomen uit het NOSTER onderzoeksproject over 'De grenzen van het westerse monotheïsme' dat binnen het Dwarsverband Genderstudies is opgezet en uitgevoerd.

Het boek *Scholasticism Reformed. Essays in Honour of Willem J. van Asselt* (Studies in Theology and Religion 14) onder redactie van P.M.Wisse, M. Sarot en W. Otten, dat klaar was om uitgebracht te worden, is door technische problemen bij de afwerking van de correcties toch niet in 2009 verschenen.

Vijf delen van de reeks zijn in voorbereiding, waarvan één inmiddels aan de serieredactie is voorgelegd: *Orthodoxy, Liberalism, and Adaptation* onder redactie van B.E.J.H. Becking (UU). Dit betreft de publicatie van de papers van de afsluitende conferentie over het samenwerkingsproject tussen NOSTER en KU Leuven over orthodoxie en aanpassing. Er is een referent aangezocht om dit deel te beoordelen. In voorbereiding is voorts: *Early Christian Ethics in Jewish and Hellenistic Contexts* onder redactie van J.W. van Henten (UvA) en J. Verheyden (KU Leuven), ook voortvloeiend uit het samenwerkingsproject NOSTER-Leuven. Eveneens in voorbereiding is *Coping with Violence in the New Testament* onder redactie van J.W. van Henten (UvA) en P. DeVilliers (Universiteit van Bloemfontein), voortvloeiend uit themagroep NOSTER-Zuid-Afrika over geweld.

Twee andere delen zijn in voorbereiding die eveneens voortkomen uit NOSTER themagroepen en themabijeenkomsten. Dit betreft het boek *Narratives We Live By* onder redactie van R.R. Ganzevoort,

A.J.A.C.M. Korte en M. Scherer-Rath dat voorkomt uit de NOSTER themabijeenkomst over het gebruik van verhalen in verschillende theologische en godsdienstwetenschappelijke disciplines, en het boek *Holiness and Every Day Life*, onder redactie van A.K.H. Berlis, K.E. Biezeveld en A.J.A.C.M.Korte, dat uit de NOSTER themagroep over het heilige en het alledaagse is voortgekomen. De opname van deze boeken in de STAR reeks is uiteraard aan de beoordeling van de serieredactie onderworpen.

Sinds de STAR reeks bij uitgeverij Brill is ondergebracht zijn er ook enkele veranderingen in de werkwijze opgetreden. Brill verzorgt vanaf deel 15 zelf de opmaak van de boeken zodat het voorbereidende werk van de redactie-assistent van STAR eenvoudiger wordt. Er zijn in verband hiermee nieuwe Guidelines opgesteld die wat lay out betreft eenvoudiger zijn. Verder is geregeld dat met behulp van een kortingscode NOSTER leden 35% korting krijgen op de aanschaf van STAR delen. De algemene informatie hierover is op de website van NOSTER opgenomen.

II. Activiteiten op het gebied van onderzoek en onderwijs

A. Cursussen voor promovendi en research master studenten

Het volgende schema biedt een overzicht van de cursussen die plaatsvonden in 2008. Het betreft cursussen van 5 ECTS, mogelijk uit te breiden tot 6 ECTS.

Titel en docent	Aantal Aanmeldingen	Promovendi NOSTER	ResMa instelling NOSTER	Anders
<i>Methods in Empirical Theology</i> Prof.dr. R.R. Ganzevoort (coordinator, VU), with the cooperation of prof.dr. F.G. Immink (PThU) & drs. T. Pleizier (PThU), dr. A.M. Lanser-van der Velde (VU), prof.dr. H.A. Alma (UvH)	22	4 (3 PThU; 1 UU)	5 (3 VU; 2 UU)	13 (4 buitenprom. VU; 3 buitenprom. PThU; 1 buitenprom. UU; 3 promovendi ETF ² ; 1 postdoc VU; 1 preomovenda PThU-geen NOSTERlid)
<i>Multidisciplinary Seminars in Religion, Theology and Gender</i> Prof.dr. A.J.A.C.M. Korte (UU)	16	10 (5 UU; 2 UvT; 3 PThU)		6 (1 promovenda RUG; 1 promovenda UU, zal nog NOSTERlid worden; 4 buitenprom. UU))
<i>Promotieseminar Empirical Theology</i> Prof.dr. R.R. Ganzevoort (VU)	13	9 (4 UU; 3 PThU; 2 RU)		4 (3 buitenpr. VU; 1 docent VU)
<i>Integrative Study of Archeology and History in Biblical Interpretation</i> Dr. K.J.H. Vriezen & dr. M. Dijkstra (emeriti UU)	6	1 (UU)	5 (5 UU)	
<i>Interreligious Dialogue in Contemporary Society</i> Prof.dr. M.T. Frederiks (UU), prof.dr. V. Küster (PThU) and invited international speakers	4	3 (UU, PThU, RU)	1 (UU)	
<i>Recent Trends in Religious Epistemology</i> Prof.dr. M. Sarot (UU) & dr. S.A.J. van Erp (RU)	6	3 (UU, RU, PThU)	3 (1 UU, 2 UvT)	
<i>Byzantium – Constantinople – Istanbul: A Laboratory for the History of Religion</i> Prof.dr. M.M. van Bruinessen (UU) & prof.dr. H.L. Murre-van den Berg (LEI)	12	6 (3 PThU; 3 UU)	6 (5 UU; 1 LEI)	
Totaal	79	36 UU: 16 PThU: 14 UvT: 2 RU: 4	20 UU: 14 VU: 3 LEI: 1 UvT: 2	23 PThU: 4 VU: 9 UU: 6 ETF: 3 RUG : 1

De cursussen ‘Methods in Empirical Theology’, ‘Integrative Study of Archeology and History in Biblical Interpretation’, ‘Interreligious Dialogue in Contemporary Society’, ‘Recent Trends in

² De ETF participeerde op het moment dat de cursus plaatsvond nog niet in NOSTER. Inmiddels is dit wel het geval en sinds 30 november 2009 is ook een aantal promovendi van de ETF lid van NOSTER.

Religious Epistemology' en 'Byzantium – Constantinople – Istanbul: A Laboratory for the History of Religion' stonden op het programma voor 2008-2009. Beide promotieseminars – 'Multidisciplinary Seminars in Religion, Theology and Gender' en het 'Promotieseminar Empirical Theology' – zijn doorlopende cursussen, bestaande uit maandelijksse bijeenkomsten.

Methods in Empirical Theology

Deze cursus is opgezet op basis van een gesprek tussen de opleidingscoördinator en een aantal NOSTER-promovendi die empirisch onderzoek doen (praktisch theologen en sociaal wetenschappers). De promovendi bleken de behoefte te hebben aan een cursus die zich specifiek richt op de methoden op het gebied van de empirische theologie. In het gesprek met de opleidingscoördinator gaven de promovendi aan nieuwsgierig te zijn naar de visie van senior-onderzoekers, zowel praktisch theologen als sociaal wetenschappers, op de methoden die zij in hun onderzoek gebruiken: voor welke methoden hebben zij gekozen; om welke redenen; wat is de consequentie van deze keuze? De cursus omvatte vijf bijeenkomsten o.l.v. prof.dr. R.R. Ganzevoort, coördinator van de cursus. Deze bijeenkomsten vonden plaats in het najaar van 2008 en werden bijgewoond door 22 deelnemers. Voor de eerste vier colleges werden verschillende senioronderzoekers uitgenodigd om op de centrale vragen van de cursus in te gaan vanuit hun eigen onderzoek. De vijfde bijeenkomst omhelsde een slotdebat, waaraan alle docenten deelnamen en de cursisten een actieve bijdrage konden leveren. Begin 2009 is de cursus door 13 van de 22 deelnemers afgerond middels het schrijven van een paper, waarin zij zijn ingegaan op de positionering van het eigen onderzoek in het veld van de empirische theologie. Alle 13 hebben een cursuscertificaat ontvangen. De cursus is goed geëvalueerd door de deelnemers. Veel respondenten gaven aan dat met deze cursus in een behoefte werd voorzien. Men gaf aan veel geleerd te hebben; prof. Ganzevoorts coördinatie werd geprezen en met name de afsluitende discussie werd zeer gewaardeerd. Wel werd de groep van 22 deelnemers aan de hoge kant ervaren, zeker met het oog op de groepsdiscussie. Dit punt wordt meegenomen bij het opzetten van nieuwe NOSTER-cursussen.

Multidisciplinary Seminars in Religion, Theology and Gender

Dit multidisciplinaire seminar onder leiding van prof.dr. A.J.A.C.M. Korte bestond al enige jaren – zeer succesvol – voordat het deel werd van het curriculum van NOSTER. Het seminar loopt over de jaren heen en omvat maandelijksse bijeenkomsten, waarin de promovendi een forum wordt geboden om het eigen onderzoek te presenteren en te bediscussiëren. De bijeenkomsten concentreren zich om en om op de huidige discussie in het multidisciplinaire veld van religie, theologie en gender én op onderzoeksvaardigheden. Aangezien de deelnemersgroep steeds groter werd, is in 2008 besloten het seminar te splitsen in twee groepen: de 'klassieke' vorm van het multidisciplinaire seminar en een promotieseminar gericht op empirici (zie de cursus hieronder). Aan de oorspronkelijke 'Multidisciplinary Seminars in Religion, Theology and Gender' namen in het verslagjaar 16 personen deel: 10 NOSTER-juniores en 6 (buiten)promovendi die geen NOSTER-lid zijn. Als zij gedurende drie jaar hebben deelgenomen aan het seminar (ca. 20 bijeenkomsten) komen zij in aanmerking voor een cursuscertificaat. De evaluaties van de cursus zijn zonder uitzondering zeer positief.

Promotieseminar Empirical Theology

Aangezien de bovengenoemde 'Multidisciplinary Seminars in Religion, Theology and Gender' zo succesvol waren, dat de groep te groot dreigde te worden, heeft prof.dr. A.J.A.C.M. Korte in 2008 besloten de groep in tweeën te splitsen en een apart seminar op te zetten dat zich richt op de empirici – zowel praktisch theologen als sociaal wetenschappers – aangezien die een aanzienlijk deel van de groep uitmaakten. Prof.dr. R.R. Ganzevoort is indertijd bereid gevonden dit promotieseminar op zich te nemen en nog steeds staat het seminar onder zijn leiding. Ook dit is een doorlopend seminar, dat maandelijksse bijeenkomsten omvat. Evenals bovengenoemde multidisciplinaire seminars biedt het promotieseminar enerzijds een forum aan de promovendi om het eigen onderzoek te bespreken en anderzijds onderzoeksvaardigheden, zoals het kiezen en verdedigen van empirische methodes etc. In 2009 namen 13 promovendi aan het promotieseminar deel, waarvan 9 NOSTER-juniores. Net als bovenstaande cursus komen ook deze deelnemers in aanmerking voor een cursuscertificaat als zij gedurende drie jaar hebben deelgenomen (ca. 20 bijeenkomsten). Uit de verslagen over het seminar in

de NOSTER-nieuwsbrieven blijkt duidelijk dat de deelnemers zeer positief en enthousiast zijn over dit promotieseminar.

Integrative Study of Archeology and History in Biblical Interpretation

De cursus 'Integrative Study of Archeology and History in Biblical Interpretation' bestond uit 5 bijeenkomsten van elk 3 uur, die allemaal plaatsvonden in het voorjaar van 2009. De cursus werd verzorgd door twee emeriti van de UU: dr. K.J.H. Vriezen en dr. M. Dijkstra. Zes personen namen aan de cursus deel (één promovenda – tevens NOSTER-lid – en vijf ResMa-studenten). Aan het eind van de cursus is deze door alle deelnemers afgerond middels het schrijven van een paper; zij hebben alle zes een cursuscertificaat ontvangen. Het NOSTER-bureau heeft slechts van drie deelnemers een evaluatieformulier ontvangen. Deze drie waren zeer positief over de cursus en prezen de goede samenwerking tussen de docenten, hun brede ervaring en grote kennis op het gebied van de archeologie. Zij gaven wel aan dat de cursus meer contact-uren had mogen omvatten, aangezien de colleges nu vaak uitliepen en er nog steeds veel te bespreken bleef. Daarnaast pleitte de promovenda voor een beter evenwicht in de deelname van promovendi en ResMa-studenten aan toekomstige NOSTER-cursussen. Alle drie waren van mening dat NOSTER een dergelijke cursus aan moet blijven bieden; een van hen gaf hiervoor als argument dat er doorgaans binnen de opleiding theologie / religiewetenschappen nauwelijks aandacht is voor archeologische vragen.

Interreligious Dialogue in Contemporary Society

Deze NOSTER-cursus had als uitgangspunt een conferentie die NOSTER in samenwerking met het Departement Godegeleerdheid van de UU organiseerde ter ere van prof.dr. J.S. Nielsen (bijzonder hoogleraar Belle van Zuylen wisselleerstoel). De conferentie vond plaats op 20 mei 2009 te Utrecht en had als thema 'Muslim Participation in Multicultural Societies: Interreligious Cooperation'. Sprekers waren, naast prof.dr. Jørgen S. Nielsen zelf ('The Danish cartoons and Christian Muslim Relations in Denmark'): dr. Safet Bektovic ('The other Denmark – experiences from Christian-Muslim relations'), dr. Atuallah Siddiqui ('Interreligious cooperation in the UK'), dr. Stanislaw Grodz ('Christian Muslim experiences in Poland'), prof.dr. Bulent Senay ('Interreligious encounters in The Netherlands') en dr. Gé Speelman ('Encounters between Christian and Muslim women in The Netherlands'). Als vervolg op de conferentie vond op 26 juni 2009 een bijeenkomst plaats onder leiding van prof.dr. M.T. Frederiks. Tijdens deze bijeenkomst stonden drie boeken centraal (van Norman Daniel, *Islam and the West the making of an image*, Tariq Ramadan, *Western Muslims and the future of Islam* en Herman Beck en Gerard Wiegers, *Moslims in de Westerse samenleving*). De deelnemers aan de cursus moesten twee van deze drie boeken bestuderen. Zij dienden één van de boeken intensief te lezen en over het andere boek stellingen en/of vragen voor te bereiden. Vier NOSTER-juniores namen aan deze cursus deel. Drie van hen hebben de cursus met goed gevolg afgerond en een cursuscertificaat ontvangen. Het NOSTER-bureau heeft helaas geen evaluatieformulieren ontvangen van deze cursus.

Recent Trends in Religious Epistemology

De cursus 'Recent Trends in Religious Epistemology' bestond uit 4 bijeenkomsten van elk vier uur, die plaatsvonden in mei en juni 2009 te Utrecht. De cursus stond onder leiding van prof.dr. M. Sarot (UU) en dr. S.A.J. van Erp (RU). De vier bijeenkomsten waren gewijd aan de volgende thema's: *Foundationalism: atheism & natural theology*; *Wittgensteinian fideism*; *Religious experience & reformed epistemology*; *Pascalian wagering*. Aanvankelijk namen 6 personen deel aan de cursus, 3 promovendi en 3 ResMa-studenten. Na de eerste bijeenkomst zag echter één promovendus zich genoodzaakt zich terug te trekken uit de cursus. De toetsing van de cursus vond plaats middels het schrijven van een paper. Twee deelnemers hebben dit gedaan en een cursuscertificaat ontvangen. Eén ResMa-student heeft laten weten geen paper te schrijven. De overige papers volgen waarschijnlijk komend jaar. Het NOSTER-bureau heeft van drie deelnemers een evaluatieformulier ontvangen. Over het algemeen hebben deze drie deelnemers de cursus goed geëvalueerd. Een merkte op dat de te lezen teksten intellectueel gezien een uitdaging vormden, waar een ander zijn/haar waardering uitsprak voor het feit dat er bij de teksten opdrachten zaten, die een beter begrip van de teksten mogelijk maakten. Daarnaast is de begeleiding door de docenten bij het schrijven van het paper goed gewaardeerd. De

evaluaties gaven wel aan dat er verschil was in kennisniveau van de deelnemers, waardoor de cursus voor de een erg moeilijk was en voor de ander wellicht minder diepgravend dan verwacht. Alle drie de deelnemers waren van mening dat NOSTER een dergelijke cursus moet blijven aanbieden.

Byzantium – Constantinople – Istanbul: A Laboratory for the History of Religion

Evenals op het onderwijsprogramma voor 2007-2008, omvatte ook het curriculum 2008-2009 een 'reiscursus' onder leiding van prof.dr. H.L. Murre-van den Berg en prof.dr. M.M. van Bruinessen met medewerking van verschillende gastdocenten. Dit maal omhelsde de cursus een reis naar Istanbul van 2 t/m 7 juni 2009. Voorafgaand aan de reis vonden vier bijeenkomsten plaats van elk vier uur: 20 en 27 april & 4 en 11 mei 2009, te Utrecht. De voorbereidende bijeenkomsten hadden verschillende thema's:

I. *Het voortleven van Byzantium*: 'Staatskerk en staatsmacht in Byzantium' & 'het bijzondere karakter van het Turkse secularisme/wat is er Byzantijns aan het Turkije van vandaag' (o.l.v. dr. J.J. van Ginkel en prof.dr. M.M. van Bruinessen);

II. *Van geloofsgemeenschap tot etnische groep*: 'De millets van het Osmaanse rijk' & 'de overgang naar etnische groepen' (o.l.v. prof.dr. H.L. Murre-van den Berg);

III. *Ritueel en Architectuur*: 'Islam: de grote moskeeën' & 'christendom' (o.l.v. dr. H.P.A. Theunissen en dr. K.C. Innemée);

IV. *Religie in het huidige Istanbul*: 'Mondiaal christendom in Istanbul', 'Islam' & 'Alevieten' (o.l.v. prof.dr. H.L. Murre-van den Berg, dr. N. Landman en prof.dr. M.M. van Bruinessen)

Aan de cursus namen 12 personen deel, waarvan 6 promovendi (NOSTER-juniores) en 6 ResMa-studenten. Om aan de cursus te kunnen deelnemen, moesten promovendi en ResMa-studenten van tevoren een motivatie inleveren waarom deelname aan deze cursus belangrijk was voor hun onderzoek of studie. Voorafgaand aan de cursus ontvingen alle deelnemers een reader met daarin artikelen die voor elke bijeenkomst moesten worden voorbereid. Van de deelnemers werd verwacht dat ze voor minimaal een college een vraag voorbereidden. Daarnaast diende men zich van tevoren in te tekenen op een lijst met mogelijke onderwerpen voor papers, om daar vervolgens een academisch paper over te schrijven. Het idee om van tevoren een paper te schrijven is ontstaan naar aanleiding van de evaluaties van de Rome-reiscursus; daarin gaf men aan de voorkeur te geven aan de afronding van de cursus met de reis zelf in plaats van met het schrijven van een paper achteraf. Voorafgaand aan de reis zijn alle papers gebundeld tot een reisgids om mee te nemen naar Istanbul. In Istanbul zelf kon men verder vertellen over het onderwerp van keuze. Alle deelnemers hebben de cursus met goed gevolg afgerond en een cursuscertificaat ontvangen. De evaluaties waren zonder uitzondering zeer positief. Ook nu zijn er goede suggesties gedaan ter verbetering van reiscursussen in de toekomst. Deze zullen worden meegenomen als er weer een reiscursus wordt georganiseerd vanuit NOSTER.

B. Algemene Opleidingsdagen 2009 en uitreiking NOSTER-certificaten

Op 15 en 16 april 2009 vonden de jaarlijkse Algemene Opleidingsdagen (AOD) van NOSTER plaats. In tegenstelling tot voorgaande jaren, werden deze dagen niet gehouden in het voor NOSTER-leden vertrouwde conferentiecentrum Kontakt der Continenten te Soesterberg, maar in Leuven. De dagen werden dit jaar namelijk georganiseerd in samenwerking met de Evangelische Theologische Faculteit, Leuven (ETF) en de Katholieke Universiteit Leuven (KUL) en vonden grotendeels plaats op de ETF, alwaar alle deelnemers zeer gastvrij werden ontvangen. Het aantal aanmeldingen voor de AOD lag zeer hoog met 104 deelnemers, waarvan ruim 70% bestond uit promovendi en buitenpromovendi van NOSTER, de ETF, de KUL en een aantal ResMa-studenten van de UU, en de rest voornamelijk uit seniores van de drie instellingen. Het opkomstpercentage lag op 100%!

Evenals voorgaande jaren stonden er presentaties van recent gestart dissertatieonderzoek en gevorderd onderzoek met seniorrespons op het programma. Het animo hiervoor was groot: 29 presentaties in totaal (16 door promovendi van de KUL; 8 door NOSTER-promovendi; 4 door promovendi van de ETF en 1 gezamenlijke presentatie door een NOSTER-promovenda en een

promovendus van de ETF). De presentaties van gevorderd dissertatieonderzoek vonden plaats in vijf parallelsessies, van 13.45-14.45 uur en van 15.00-16.00 uur:

Blok A: Agne Seseikaite (KUL): 'Intersecting parallels between mystical theology and postmodernity.' Response: Prof.dr. A.J.A.C.M. Korte (UU/UvT); **Blok B:** Miranda Vroon-van Vugt (UvT): 'A woman with power. Application cognitive linguistics to biblical narratives.' Response: prof.dr. P. van Hecke (KUL); **Blok C:** Petri Assenga (KUL): 'Towards an African Model of Church as Family: A Socio-Anthropological, Ecclesiological and Pastoral Study based on Family Structures and Community Building Rituals among the Chagga in Tanzania.' Response: dr. A.H.C. Van Eijk (em. KTU); **Blok D:** Justin Chawkan (KUL): 'Eucharist, Memory and Hope: Re-constructing a Theology of the Eucharist in Response to the Needs of the (Indian) Estate Labourers in Sri Lanka.' Response: prof.dr. J. Geldhof (KUL); **Blok E:** Emmanuel Nathan (KUL): 'Paul Between Ideology and Utopia at Corinth: Imagining Covenant and Creation Together in 2 Corinthians 3-5.' Response: dr. T.L. Hetteema (PThU).

Blok A: Boris Paschke (ETF): 'Particularism and Universalism in the Sermon on the Mount (SM).' Response: prof.dr. L.J. Lietaert Peerbolte (VU); **Blok B:** Jack Barentsen (ETF): 'Stereotyping and Leadership in 1 Timothy: A Social Identity Perspective.' Response: prof.dr. A.B. Merz (UU); **Blok C:** Ddungu Charles (KUL): 'The Praxis of Inculturation from an African Perspective: Towards Contextual Formation of Lay Ministers in Tanzania.' Response: prof.dr. M.T. Frederiks (UU); **Blok D:** Katarzyna Tempczyk (KUL): 'The Catholic Church of Mariavites: Christian Denomination or Pseudo-Christian New Religious Movement?' Response: prof.dr. A.J. Denaux (UvT); **Blok E:** Sylvia Hubel (KUL): 'The experience of disunity. Insights into Fragmented Motherhood(s).' Response: prof.dr. R. Bons-Storm (em. RUG).

De presentaties van recent gestart dissertatieonderzoek vonden plaats in zes tot zeven parallelsessies, van 16.15-16.40 uur, van 16.45-17.10 uur en van 17.15-17.40 uur:

Blok A: Christiane van den Berg-Seifert (PThU): 'Congregational dynamics in the aftermath of clergy sexual abuse.'; **Blok B:** Joep van Gennip (RU): 'A converting Society? What kind of *strategies* did the Jesuits of the Flemish-Belgian Province of the Society of Jesus use in (the 17th century) in their apologetics and polemical publications to convert Protestants and/or to consolidate the Catholic faith?'; **Blok C:** Johanna Tanja (PThU) & Hans van Nes (ETF): 'A Jewish Targum in a Christian World: Targum Samuel in the Sefardic Tradition and the Rabbinic Bibles.'; **Blok D:** Niek Brunsveld (UU): 'Encountering religious differences without a God's eye view. Contributions of Hilary Putnam's philosophy to theological realist and antirealist perspectives on religious claims.'; **Blok E:** James Punnaplakkal (KUL): 'A New Ethical Vision of Gender Relationship.'; **Blok F:** Maria Verhoeff (ETF): 'John Chrysostom and deification: a systematic analysis of his thought on human transformation.'

Blok A: Joantine Berghuijs (UU): 'Unaffiliated spirituality and social engagement.'; **Blok B:** Michael Green (RUG): 'Huguenot Refugees as Educators in Early Modern Europe.'; **Blok C:** Ingeborg Löwisch (UU): 'Memory Performance through Gendered Genealogies in Biblical Literature and Postmodern Documentary Film.'; **Blok D:** Patrick Chilambwe (KUL): 'Ethical Investing as an integral part of Wealth creation: A description and assessment of its fundamental causes and motives.'; **Blok E:** Simplicio D'Souza (KUL): 'Brahmabandhab Upadhyay - A "Hindu-Catholic": His Significance for Theologizing in India.'; **Blok F:** Josin George (KUL): 'Spirituality at Work - Meeting the Challenges of Meaninglessness: Promises and Pitfalls.'

Blok A: Agnieszka Anna Ukleja (KUL): 'The New Reality of Cohabitation in Poland: Empirical, Theological and Pastoral Perspectives.'; **Blok B:** Shiju Chittilappilly Thomas (KUL): 'Does Augustine's Doctrine of Predestination Really Need Christ as (Unique) Mediator?'; **Blok C:** Léon van Ommen (ETF): 'Brokenness of Life in Liturgy - Outline of the Research Project.'; **Blok D:** Mezgebu Kassa Feleke (KUL): 'Critically Reading the Theory of Ethical Egoism through the Eyes of Ethics of Responsibility.'; **Blok E:** Rani Karimadathil Joseph (KUL): 'Building up Community Out of Eucharistic Communion: An Approach in the Light of the Eucharistic Spirituality of Bl. Mariam Thresia and of the Documents Ecclesia de Eucharistia and Mane Nobiscum Domine of John Paul II.'; **Blok F:** Mark Grundeken (KUL): 'A Search for the "Implied Community" of the Shepherd of Hermas.'; **Blok G:** Frank Willems (RU): 'Stimulating the development of citizenship virtues: Competences of Dutch teachers in Catholic primary education.'

Daarnaast werden verschillende vaardigheidstrainingen aangeboden: ‘presenting your research’, ‘defending your dissertation’, ‘publishing in international journals’ en ‘media training seminar’. Op de avond van de eerste dag vond een debat plaats, getiteld ‘The influence of the multi-religious (society) on research of religion’. Na afloop zijn de dagen geëvalueerd. De AOD werden in het algemeen gewaardeerd met een 8,3. Vooral de presentaties van recent gestart en gevorderd dissertatieonderzoek werden als onmisbaar beschouwd, alsmede de verschillende workshops – waarbij met name de workshop ‘thesis defence’ met een 9,3 zeer goed werd beoordeeld door de deelnemers. Het debat kwam er met een 6- minder goed vanaf, omdat het te algemeen werd bevonden en veel deelnemers het moeilijk vonden zich – na een drukke dag vol presentaties – hierop te concentreren. Deze punten zullen worden meegenomen in de organisatie van de komende Algemene Opleidingsdagen, die op 12 en 13 april 2010 zullen plaatsvinden.

C. Themabijeenkomsten

In het verslagjaar werden de volgende themabijeenkomsten georganiseerd:

NOSTER-themabijeenkomst ‘History, Orality, and Collective Memory. A New Paradigm for the History of Early Christianity?’³

15 oktober 2009 te Amsterdam; georganiseerd door Amsterdam Centre for New Testament Studies (VU) in samenwerking met NOSTER en de UU.

Op 15 oktober 2009 organiseerde het Amsterdam Centre for New Testament Studies (VU) in samenwerking met NOSTER en de UU een internationale, eendaagse conferentie over oraliteit en tekstualiteit in het Nieuwe Testament en het vroege christendom. De bijeenkomst vond plaats in het Koninklijk Instituut voor de Tropen te Amsterdam en droeg als titel ‘History, Orality and Collective Memory. A New Paradigm for the History of Early Christianity?’. Aanleiding was onder meer het recente onderzoek naar de impact van mondelinge overlevering in de totstandkoming van de Jezus-traditie in de evangeliën in het werk van James Dunn (Jesus Remembered, 2003) en Richard Bauckham (Jesus and the Eyewitnesses, 2006).

Martin de Boer (VU) opende de conferentie met een aantal inleidende opmerkingen over oraliteit en tekstualiteit in het recente onderzoek. De eerste hoofdlezing werd verzorgd door Samuel Byrskog (Lund), die zich in recente publicaties intensief in het debat heeft gemengd. Hij besprak de implicaties van de verschuiving van tekstgeoriënteerd onderzoek naar meer op oraliteit gerichte vragen. Hij betoogde dat de grens tussen oraliteit en tekstualiteit vloeiend is en dat het onderzoek naar de overleveringsgeschiedenis het beste kan beginnen bij de zogenaamde *chreia*, die een combinatie van mondelinge en schriftelijke anekdotes zijn en waarvan bekend is dat die een belangrijke rol speelden in de antieke educatie. Byrskog illustreerde zijn aanpak aan de hand van een bespreking van Marcus 1:35-39. Geert van Oyen (Louvain-la-Neuve) bood een respons en vroeg zich onder andere af of de nieuwe aanpak niet het slachtoffer dreigt te worden van z’n eigen complexiteit en of een (vermeende) orale overlevering in de praktijk eigenlijk wel te onderscheiden is van de (aantoonbare) redactionele hand van Marcus.

Peter-Ben Smit (VU) en Ben van Veen (VU) gaven beiden een short paper over resp. ‘Paulus en het mandaat tot spreken in de brief aan de Filippenzen’ (de kwestie van het mandaat speelt een uitdrukkelijke rol in de Grieks-Romeinse retorica) en over de vraag hoe het nieuwtestamentisch onderzoek kan profiteren van de studie van oraliteit en retorische analyse.

In het middagprogramma, onder voorzitterschap van Annette Merz (UU), werd een tweede hoofdlezing verzorgd door Michael Labahn (Halle) over secundaire oraliteit in het Evangelie volgens Johannes. Aangenomen dat het vierde evangelie kennis van de synoptische evangeliën veronderstelt, is daarmee nog niet gezegd dat de impact van de mondelinge traditie ophield op het moment dat het vierde evangelie geschreven werd. Onder secundaire oraliteit wordt verstaan het fenomeen dat mondelinge overlevering na (en naast) schriftelijke fixatie een impact heeft. Labahn liet aan de hand

³ Dit verslag is aangeleverd door dr. A.W. Zwiep (VU) en eerder geplaatst in de december-nieuwsbrief 2009 van NOSTER.

van een aantal voorbeelden zien hoe secundaire oraliteit een oplossing biedt voor een aantal klassieke exegetische kwesties in het Johannesonderzoek. Een response kwam van de zijde van Jan van der Watt (RU).

Het middagprogramma werd afgesloten met een sessie over de Handelingen der Apostelen. Jan Krans (VU) besprak de haken en ogen aan het beroemde citaat van Thucydides (Hist. 1.22), dat vaak in commentaren op Handelingen wordt aangehaald om de historische betrouwbaarheid van de redevoeringen in Handelingen te bewijzen. Krans betoogde dat Thucydides ten onrechte wordt aangehaald als bewijs van objectieve geschiedschrijving. Bert Jan Lietaert Peerbolte (VU) sloot de dag met een korte lezing over de redevoering van Petrus in Handelingen 2 en betoogde dat de redevoering in z'n geheel op het conto van de auteur van Handelingen is te schrijven.

NOSTER-themabijeenkomst 'Empirie en normativiteit'⁴

8 december 2009 te Tilburg; georganiseerd door de UvT en VU in samenwerking met NOSTER

Op dinsdag 8 december 2009 organiseerde de Leerstoelgroep Christelijke Ethiek en Spiritualiteit van het Departement Religiewetenschappen en Theologie, Universiteit van Tilburg, in samenwerking met prof.dr. R.R. Ganzevoort, VU en NOSTER, een studiedag over het thema 'Empirie en Normativiteit'. Op deze NOSTER-studiedag werd de vraag gesteld wat de rol van empirisch onderzoek zou moeten zijn in verschillende subdisciplines van theologie en religiewetenschappen. In de ochtend werd de verhouding van empirie en normativiteit binnen de ethiek als exemplarische casus geanalyseerd. De problematiek werd belicht door twee internationale en drie Nederlandse wetenschappers. Beide internationale wetenschappers erkenden het belang van empirisch onderzoek in de ethiek, maar stelden daar ieder op hun manier ook kritische vragen bij. Dr. Maya J. Goldenberg, Department of Philosophy, University of Guelph, Canada, stelde kritische vragen bij het type kennis en de impliciete normativiteit die samenhangen met het paradigma van *evidence based medicine* dat voor de ethiek in de gezondheidszorg in toenemende mate richting gevend is. Prof. Raymond De Vries, Medical School, University of Michigan, USA, analyseerde vanuit sociologisch perspectief de positie van de wetenschapper die zich inlaat met empirisch onderzoek in de (bio)ethiek. Drie Nederlandse wetenschappers boden een overzicht van het recente verloop van de discussie in het Nederlandse taalgebied (prof. Bert Musschenga, Faculteit Wijsbegeerte, VU) en gingen in dialoog over de betekenis van de thematiek voor hun eigen vakgebied (prof. Frans Vosman, Departement Religiewetenschappen en Theologie, UvT, prof. Ruard Ganzevoort, Departement Praktische Theologie, VU).

In de namiddag werden de inzichten uit de ochtend in gesprek gebracht met de stand van zaken in vier theologische subdisciplines. Dit gebeurde in parallel-sessies, waarbij telkens een jonge onderzoeker aan het woord kwam over de verhouding tussen empirie en normativiteit in zijn of haar onderzoek, gevolgd door reflectie van een senior op deze presentatie. Het ging om vier heel verschillende onderzoeksthema's én heel verschillende opties hoe en via welke methode empirisch onderzoek zou bijdragen tot de analyse.

Concreet stelde Jan Bouwens van het Departement Pastoraal Theologie van de K.U. Leuven het project 'My school' – 'my ideal school'. Empirically describing and normatively evaluating Catholic school identity by means of a dual measurement level' voor, en formuleerde socioloog-theoloog dr. Cees de Groot, van het Departement Praktische Theologie en Kerkopbouw, Faculteit Katholieke Theologie, Universiteit van Tilburg, een aantal kanttekeningen bij de wijze waarop empirie wordt aangewend in dit project, dat uitgevoerd wordt in opdracht van en in Australische Katholieke scholen.

Zowel qua locatie (niet Australië maar Tilburg) als qua methode (geen *online survey* maar etnografisch onderzoek) verschilt het onderzoek van Goedroen Juchtmans behoorlijk van het bovenvermelde scholen-identiteitsonderzoek. Juchtmans vertelde over haar ervaringen met het samenspel van theologie en empirie, in haar UvT-DRT- proefschrift naar de plaats en betekenis van religie in actuele huisrituelen. Zij werkt thans als enige theologe aan het HIVA, een onderzoeksinstituut aan de KU

⁴ Dit verslag is aangeleverd door dr. V.J.R. Draulans (UvT) en eerder geplaatst in de december-nieuwsbrief 2009 van NOSTER.

Leuven dat vooral empirisch onderbouwd beleidsgericht onderzoek verricht, op een Europees onderzoeksproject naar de positie van het vak levensbeschouwing op school in een multiculturele context.

Directeur van NOSTER prof.dr. Anne-Marie Korte, UU, reageerde als senior vanuit systematische theologie op de wijze waarop Goedroen Juchtmans door middel van etnografisch onderzoek huisrituelen in een Tilburgse wijk in kaart bracht.

Weer van een heel andere orde was de presentatie van Mohamed Ajouaou. Onder de titel 'Islamic chaplaincy by Justice. Case Study, the foundation of a professional profile of the prison-imam', stelde hij zijn religiewetenschappelijk proefschriftproject voor. Op basis van zijn schets van de context, premissen en gebruikte methode, mét uitdrukkelijke aandacht voor de spanning tussen empirie en normativiteit in zijn onderzoek, formuleerde prof. Herman Beck, departementsvoorzitter DRT-UvT, een aantal bedenkingen.

Ten slotte kwam de Leuvense onderzoeker Wim Pinxten aan het woord, verbonden aan het Centrum voor Biomedische Ethiek en Recht. In de voorstelling van zijn project, verankerd in Pediatrisch klinisch onderzoek, onder de titel 'Onze Size Doesn't Fit All. An Enquiry of the Ethical and Legal Aspects of Pediatric Clinical Research', ging hij dieper in op het samenspel tussen de drie complementaire componenten van zijn onderzoek: literatuurstudie, comparatief recht, en kwalitatief empirisch onderzoek, in een samenspel van observatie en half-gestructureerde interviews. Dr. Jan Jans, DRT-UvT, stimuleerde het debat met kritische vragen.

Tijdens het slotdebat werden de vijf sprekers uit de ochtend gevraagd te reageren op bedenkingen en vragen uit de namiddagssessies. Daaruit bleek hoe moeilijk het is voor elke onderzoeker om helder aan te geven waar en op welke wijze hij of zij de overgang van empirie naar normativiteit maakt én onderzoeksmatig kan legitimeren. Bovendien blijkt de oude kwestie over de impliciete normativiteit van de wetenschapper, nog steeds relevant. Het feit dat wetenschappers zich nog steeds weinig bewust zijn van die normativiteit, die ook binnensluipt in zogenaamd 'objectieve' of 'neutraal-beschrijvende' stellingen van empirisch onderzoek, kreeg in dit debat veel aandacht. Het ontlokte enkele vrouwelijke aanwezigen de verzuchting dat dit in feministische wetenschapskritiek een oude en bekende eis is, die kennelijk bij een bepaald segment van de onderzoekers nog niet is doorgedrongen.

Aan het slot werd aangekondigd dat het tweede nummer 2010 van het tijdschrift *Ethical Perspectives* integraal in het teken zal staan van de thematiek 'Empirie en Normativiteit'. Verschillende deelnemers aan de studiedag van 8 december schreven een bijdrage voor dit themanummer.

D. Themagroepen

In het verslagjaar kwamen de volgende themagroepen bij elkaar:⁵

Themagroep Godsdienstpedagogiek in Context – Religious Education in Context (2005-2009)

2009 was voor de themagroep 'Godsdienstpedagogiek in Context – Religious Education in Context' het jaar dat in het teken stond van het schrijven, de productie en de ontvangst van het boek *Godsdienstpedagogiek. Dimensies en spanningsvelden*. Negen godsdienstpedagogen, allen werkzaam aan Nederlandse universiteiten hebben in een unieke samenwerking, het boek geschreven. Via gezamenlijke studie en in intensief collegiaal overleg en afstemming is het studieboek namelijk zo geredigeerd, dat bij de lezer de indruk wordt gewekt dat er één auteur aan het woord is. Om die indruk te bevestigen heeft het schrijverscollectief er voor gekozen om zich onder één naam, de auteursnaam E.T. Alii, te presenteren. Het studieboek kent in totaal zeven hoofdstukken waarin de meest actuele, godsdienstpedagogische inzichten worden weergegeven; met aan het eind van ieder hoofdstuk *Suggesties voor verdere studie*. Tijdens het goed bezochte symposium op 9 oktober 2009 is het studieboek geïntroduceerd door prof.dr. Siebren Miedema, hoogleraar godsdienstpedagogiek en algemene pedagogiek aan de VU Amsterdam; tevens voorzitter van het Nederlands Godsdienstpedagogisch Genootschap (NGPG). Reacties op het boek kwamen van drs. Taco Visser,

⁵ De omschrijvingen en activiteiten van de themagroepen zijn aangeleverd door de trekkers of leden van de verschillende themagroepen.

vakdidacticus godsdienst en levensbeschouwing aan de universitaire lerarenopleiding IVLOS te Utrecht, drs. Tuur de Beer, godsdienstpedagoog aan de Fontyshogeschool in Tilburg en dr. Wiel Veugelers hoogleraar educatie, humanisering en zingeving aan de UvH in Utrecht.

Het initiatief tot het studieboek is ontstaan vanuit het NGPG, waarvan alle auteurs deel uitmaken. Het NGPG is 15 juni 2005 opgericht in Amsterdam en kent een hoge participatie van godsdienstpedagogen uit Nederland en België. Het Genootschap heeft inmiddels 34 leden, hoogleraren en lectoren, docenten en onderzoekers, postdoc's en aio's. De meesten van hen verrichten onderzoekswerk en hebben directe banden met NOSTER.

Leden van de themagroep 'Godsdienstpedagogiek in context' zijn de NOSTER-seniores: prof.dr. Cok Bakker (UU), prof.dr. Evert Jonker (PThU), dr. Alma Lanser (VU), dr. Jacques Maas (UvT), prof.dr. Siebren Miedema (VU) en prof.dr. Bert Roebben (sinds twee jaar verbonden aan het *Institut für Katholische Theologie* van de *Technische Universität Dortmund*).

Themagroep Everyday Life and the Sacred (2005-2009)

Het project 'Everyday Life and the Sacred. Gendered Views on Religion' werd in 2006 gestart. Beoogd is de publicatie van een Engelstalig boek in de STAR reeks van NOSTER. De themagroep werkt in vier thematische clusters:

1. Verkennen van een nieuw verstaan van het Alledaagse en het Heilige
2. Reflecties over het Alledaagse en het Heilige op basis van praktisch-theologisch onderzoek
3. Verschuivingen in het Alledaagse en het Heilige in historisch perspectief
4. Heilige teksten waarin het Alledaagse en het Heilige ter sprake komt.

In alle clusters staat de vraag centraal hoe de invalshoek van genderstudies (op het gebied van theologie en religiewetenschap) de probleemstelling van de verhouding tussen het Alledaagse en het Heilige op een eigen manier belicht.

Leden van de themagroep waren in 2009: prof.dr. Angela Berlis (UU, trekker), prof.dr. Anne-Marie Korte (UU, trekker), prof.dr. Riet Bons-Storm (em. RUG), dr. Jacqueline Borsje (UvA), dr. Mathilde van Dijk (RUG), prof.dr. Dorothea Erbele-Küster (PThU), prof.dr. Maaïke de Haardt (UvT/RU), dr. Goedroen Juchtmans (UvT, junior), dr. Manuela Kalsky (DSTS, Nijmegen), dr. Akke van der Kooi (PThU), dr. Alma Lanser (VU), dr. Hedwig Meyer-Wilmes, dr. Magda Misset-van de Weg (PThU), dr. Anne-Claire Mulder (PThU), dr. Gé Speelman (PThU), dr. Willien van Wieringen. Door haar overlijden in 2008 is een van de trekkers van deze groep, prof. dr. Kune Biezeveld, helaas niet meer in staat geweest de afronding van dit project zelf uit te voeren.

Nadat in 2007 en 2008 een aantal plenaire bijeenkomsten hebben plaatsgevonden, teksten zijn gelezen, en gastsprekers zijn uitgenodigd om de themagroep nieuwe impulsen te geven, is de thematische indeling vastgesteld. In 2009 hebben geen plenaire bijeenkomsten meer plaatsgevonden. In plaats daarvan is er in clustergroepen rond de vier bovenstaande thema's gewerkt, elk volgens een eigen tijdschema. De conceptversies van de artikelen zijn in het eigen cluster besproken en aan de hoofdredactie voorgelegd, waarna de teksten van commentaar zijn voorzien. Bij elk van de vier thematische clusters is een aparte inleiding geschreven, en ook de inleiding en het besluit van het boek zijn in eerste versie gereed gekomen. Het boek gaat 15 bijdragen omvatten. Het is de bedoeling dat dit boek in 2010 helemaal wordt afgerond en vervolgens in de STAR reeks van NOSTER wordt gepubliceerd.

Themagroep Themes in Biblical Narrative – Samson: Hero or Fool? (2007-2009)

Trekkers: Tobias Nicklas (voorheen RU, nu Universiteit Regensburg) en Erik Eynikel (RU).

Van 9 tot 11 april 2008 is aan de Radboud Universiteit Nijmegen een congres gehouden in het kader van de reeks 'Themes in Biblical Narrative'. Deze reeks besteedt aandacht aan de interpretatie van bijbels narratief materiaal, waarbij telkens een bepaald verhaal of thema centraal staat. Dit wordt eerst exegetisch besproken waarna vervolgens de receptie van dit verhaal bestudeerd wordt. Het thema van deze bijeenkomst was het verhaal van Samson, met daarbij de vraag of Samson gezien wordt als een held of als een dwaas.

Cheryl Exum (Sheffield) liet zien hoeveel verschillende gezichten Samson heeft, waarbij ze de vraag stelde hoe het mogelijk is dat één persoon zo verschillend beoordeeld en geïnterpreteerd kan worden. Elie Assis (Bar Ilan) ging in op de structuur en betekenis van de Samson-verhalen en stelde dat Samson een tragische held is. Net als Yairah Amit (Tel Aviv) in haar lezing, stelt hij dat Samson als instrument van God een held is, maar als hij zelfstandig handelt juist heel zwak is. Lara van der Zee (Nijmegen) liet zien dat Samson niet past in het verwachtingspatroon van de rechters. Zij wierp de vraag op wat dit betekent voor het beeld van leiderschap in het boek Richteren. Susanne Gillmayr-Bucher (Aachen) liet zien hoe het verhaal van Samson is verwerkt in enkele twintigste eeuwse Duitse toneelstukken, o.a. van Nelly Sachs. Cees Houtman (Kampen) stelde de vraag wie nu eigenlijk Samsons haar heeft afgeknipt. De Bijbeltekst laat in het midden of dit Delilah was of een kapper. Dit stelde beeldend kunstenaars voor een probleem bij het uitbeelden van deze scène. Natalio Fernandez Marcos (Madrid) besprak enkele dilemma's van de LXX-vertalers. Bas ter Haar Romeny (Leiden) onderzocht op welke manier Samson ter sprake komt in de Peshitta en enkele Syrische interpretatoren. Ronit Nikolsky (Groningen) gaf een overzicht van de rabbijnse interpretaties van het verhaal en de persoon van Samson. Tessel Jonquière sloot de tweede dag af met de receptie van Samson in het werk van Josephus.

De derde dag begon met een zeer onderhoudende voordracht van David Gunn (Fort Worth/TX) over de verbeelding van Samson in tekeningen voor Kinderbijbels, waarbij de invloed van de contemporaine cultuur duidelijk zichtbaar werd. Tobias Nicklas (Regensburg) had enkele mogelijke verwijzingen naar Samson in het NT onderzocht. Erik Eynikel (Nijmegen) gaf een verrassend overzicht van de receptie van Samson in de vroege islamitische literatuur. Karin Schöpflin (Göttingen) nam ons mee naar de literatuur van enkele eeuwen later, o.a. het verhaal van de monnik uit de Canterbury Tales van Chaucer en Milton's Samson Agonistes. Ook de rest van de middag werd gevuld met boeiende presentaties over de receptie van de verhalen over Samson in verschillende, vooral moderne, kunstvormen: in de muziek (Kees Wisse), de film (Reinhold Zwick, Münster), de Britse volkskunde (Marco Frenschkowski, Mainz) en de schilderkunst (Klaas Spronk, Kampen).

De vraag is 'Samson a hero or a fool?' is niet beantwoord; Samson is op zijn minst beide. Deze conferentie heeft echter wel een aantal interessante nieuwe perspectieven geboden. Het bij elkaar brengen van exegeten en experts op de verschillende gebieden van de receptiegeschiedenis werkte zeer vruchtbaar.

De publicatie van de lezingen is in 2009 geredigeerd en zal verschijnen in de Reeks Themes in Biblical Narrative, uitgegeven door Uitgeverij Brill onder de redactie van T. Nicklas (Regensburg, voorheen Nijmegen) en Erik Eynikel (Nijmegen). Tevens zijn plannen gemaakt voor een nieuwe aanvraag bij Noster in dezelfde reeks Themes in Biblical Narrative waarbij opnieuw interdisciplinair zal worden gewerkt: Oude Testament, Intertestamenteair en Nieuw-Testament in samenwerking met andere disciplines.

Themagroep De Targoem in christelijke Europa (2008-2013)

Deelnemers:

1. Prof. dr. H.M. Kirn – PThU vestiging Kampen (senior; trekker)
2. Prof. dr. A. Houtman – PThU vestiging Kampen (senior)
3. Dr. H.M. Patmore – PThU vestiging Kampen (senior)
3. Drs. J.M. Tanja M.Th. – PThU vestiging Kampen (junior)
4. Dr. E. van Staalduine-Sulman – VU (senior)
5. Prof. dr. A. Beck – ETF Leuven (senior)
6. Drs. H. van Nes – ETF Leuven (junior)

Activiteiten in 2009:

Op 13 februari 2009 werd in Kampen een studiedag gehouden onder leiding van prof. dr. Albert van der Heide over de christelijke Hebraïsten en de Targoem. Aan de hand van teksten werd gezocht naar sporen van censuur of andersoortige invloed op de teksten.

Op 9 oktober werd in Leuven een tweede studiedag gehouden. Deze dag stond in het teken van methodologie in het historische deel van het onderzoeksproject. Dr. Gert van Klinken leidde het

onderwerp in. Drie projectmedewerkers, Johanna Tanja, Hans van Nes en Hector Patmore deden verslag van hun eigen historische onderzoek. Hierop werd gereageerd door de seniorleden prof. Hans Martin Kir, prof. Andreas Beck en gastlid dr. Gert van Klinken. De levendige discussie werd door alle deelnemers als zeer waardevol ervaren.

In de zomer van 2009 zijn op internationale congressen lezingen verzorgd in het kader van het onderzoeksproject: 9 Juni Internationaal congres *Human Flourishing* Kampen (Kirn en Houtman); 2-6 augustus *World Congress of Jewish Studies* Jeruzalem (Houtman, Patmore, Tanja); 30 juni -4 juli 2009 *SBL International Rome* (Van Nes).

Themagroep Geestelijke Verzorging (2008-2010)

De themagroep Geestelijke Verzorging bestaat uit Kees de Groot (UvT), Hans Schilderman (RU), Hetty Zock (RUG) en Ruard Ganzevoort (VU, trekker). De themagroep vergaderde drie maal in 2009 om te werken aan een opzet voor een basisboek Geestelijke Verzorging. Veel aandacht is besteed aan de vraag hoe in de grote en gepolariseerde diversiteit van het vakgebied bijgedragen kan worden aan een gezamenlijk concept. Een belangrijke overweging op dit moment is hoe de themagroep kan worden verbreed om het project meer substantie, draagvlak en haalbaarheid te geven.

Themagroep Evangelical Theology in Transition (2008-2012)

Trekkers van de themagroep: Dr. E. van Staalduine-Sulman, Prof.dr. C. van der Kooi.

Leden van de themagroep:

Dr. E. van Staalduine-Sulman – VU – seniorlid

Prof.dr. C. van der Kooi – VU – seniorlid

Dr. H.A. Bakker – CHE – geen lid

Dr. R. Erwich – CHE en ETF Leuven – geen lid

Prof.dr. G. Kwakkel – TUK – seniorlid

Dr. S. Paas – CHE – geen lid

Prof.dr. E. Peels – TUA – seniorlid

Prof. dr. E. Talstra – VU Amsterdam – seniorlid

Dr. A. Vos – UU Utrecht – seniorlid

Dr. A.W. Zwiep – VU Amsterdam – senior lid

In het jaar 2009 is een aantal malen vergaderd en veel geschreven. Het thema van de bundel is scherper vastgesteld: de evangelische theologie is niet alleen in overgang (*transition*) van oude thema's naar nieuwe of van oude naar nieuwe methodes; zij kent ook veel uitwisseling (*fusion*) met andere denominaties, zoals de reformatorische kerken en de Pinksterbeweging. Dit zal zoveel mogelijk in kaart gebracht worden. Naast de leden is nog medewerking gevraagd aan Dr. A. de Bruijne (TUK) om te schrijven over veranderingen in de evangelische theologie als het gaat om politiek.

In de vergaderingen zijn zoveel mogelijk plannen van de auteurs becommentarieerd om te zorgen voor een eenheid in de bundel. Aan het eind van 2009 was iedereen bezig met zijn/haar eerste versie. Deze zullen allemaal in de vergaderingen van 2010 besproken worden om niveau en eenheid te waarborgen. In dat jaar zal ook een groot aantal artikelen nog moeten worden vertaald.

Themagroep Geweld in het Nieuwe Testament (2008-2011)

De themagroep 'Geweld in het Nieuwe Testament' wordt in NOSTER-verband gevormd door prof.dr J.W. van Henten (UvA), prof.dr. P.H.R. van Houwelingen (TUK), prof.dr. L.J. Lietaert Peerbolte (VU, trekker) en prof.dr. W.J.C. Weren (UvT).

De themagroep heeft in 2009 niet vergaderd, maar gewerkt aan de bundel van de bijeenkomst in 2008. De resultaten van deze bijeenkomst zijn in het Nederlands en Afrikaans gepubliceerd in een themanummer van het peer-reviewde tijdschrift *Hervormde Theologische Studies* in Zuid-Afrika. Verder is gewerkt aan de totstandkoming van een Engelstalige publicatie die voor 2010 verwacht wordt. Tenslotte zijn voorbereidingen getroffen voor een nieuwe conferentie, over het thema 'Macht in het NT', te houden in december 2010 of januari 2011.

Themagroep Constructing Theories on Spirituality (2009-2010)

Trekkers: prof.dr. F.A.J.P. Maas (RU, Noster-senior) en Prof.dr. C.J. Waaijman (RU – TBI)

Leden van de themagroep: Prof.dr H. Blommestijn (Gregoriana Rome, Noster-senior), dr.A. Bruening (RU – IVOC), dr. Ch. Caspers (RU – TBI, Noster-senior), prof.dr. G.P. Freeman (UvT, Noster-senior), drs. J. van Gennip (RU, Noster-junior), prof.dr. J. Goud (UU, Noster-senior), prof.dr. M. de Haardt (UvT/RU, Noster-senior), dr. E.H. Hense (RU, Noster-senior), prof.dr. A. van den Hoogen (RU, Noster-senior), prof.dr. B. McGinn (University of Chicago), prof.dr. D. Orsuto (Gregoriana Rome), prof.dr. Ph. Sheldrake (Durham University), dr. W.M. Speelman (UvT), prof.dr. H.G.B. Teule (RU – IVOC, Noster-senior).

De NOSTER themagroep *Constructing Theories on Spirituality* werkte in 2009 en dit jaar vanuit verschillende invalshoeken aan theorievorming in spiritualiteit. De aanzet daarvoor werd gegeven op het gelijknamige congres aan de Radboud Universiteit Nijmegen in maart 2009. Omstreeks juli 2010 zal bij Peeters in Leuven in de serie *Studies in Spirituality – Supplements* de eerste publicatie van daaruit voortkomende bijdragen verschijnen, getiteld: *Towards a Theory of Spirituality. Interdisciplinary Perspectives as Starting Points* (redactie: E. Hense en F. Maas). Op het einde van het jaar, eveneens bij Peeters in Leuven, in de serie *Fiery Arrow*, zal een tweede publicatie gereed zijn: *Searching for God. Perspectives of lived Spirituality*, onder redactie van H. Blommestijn en J. Huls. Ook deze bundel resulteert uit samenwerking van de genoemde NOSTER-themagroep. In het verlengde van deze samenwerking wordt intussen gewerkt aan een plan om medio 2011 een congres in te richten over theorievorming, specifiek vanuit een aantal opvallende en uiteenlopende praktijken van spiritualiteit in het Westen.

Themagroep Obstakel of oogappel: de actuele fascinatie van het offer: Interdisciplinair en interreligieus onderzoeksproject (2009-2010)

Het offer is een centraal kenmerk van de meeste religieuze tradities, maar in het perspectief van de moderniteit is het tegelijk een moeilijk te doorgronden categorie. Cultureel-antropologen, theologen, religiewetenschappers en filosofen agenderen en problematiseren het offer, wijzend op de complexe en beladen relaties die bestaan tussen offer en geweld, tussen zelfopoffering en autonomie, en tussen religieus martelaarschap en terrorisme, en zij proberen via onderzoek en discussies door te dringen tot de fascinatie die van het fenomeen offer uitgaat. Deze fascinatie lijkt samen te gaan met een toenemende verspreiding van de term ‘offer’, buiten het strikt religieuze terrein, voor allerlei verschijnselen in de publieke en in de persoonlijke sfeer die te maken hebben met zelfvernietiging en niets ontziende terreur aan de ene kant, maar ook met toewijding, overgave en zichzelf wegcijferen voor de ander anderzijds. Want offeren kan ook dankbaarheid uitdrukken, lofprijzing, gemeenschapszin en inzet voor de arme. Hoe komt het dat het offer enerzijds een ondoorzichtig, van vreemdheid doortrokken, ‘ouderwets religieus’ fenomeen lijkt, terwijl er tegelijk een grote actuele fascinatie van uit lijkt te gaan? In dit onderzoeksproject wordt deze nieuwe fascinatie voor het offer zowel bekeken in het licht van de klassieke religieuze herkomst en betekenissen van het offer, als benaderd via het bestuderen van hedendaagse toe-eigeningen van en reflecties op het offer, en wordt nagestreefd om deze twee onderzoeksvelden direct op elkaar te betrekken in wetenschappelijke discussie. Voorop staat dat het hierbij om een interdisciplinaire en interreligieuze wetenschappelijke onderzoekssamenwerking gaat, waar wetenschappers uit verschillende achtergronden bij worden betrokken. Het gaat in het totaal om zo’n 25 deelnemers, die zich op uitnodiging aan dit project hebben verbonden. In 2009 is de samenstelling van de onderzoeksgroep en de nadere invulling van de werkwijze tot stand gekomen.

Drie deelnemers zijn gevraagd een concreet offerverhaal te selecteren en te presenteren dat als referentiepunt dient voor de bijdragen van de drie werkgroepen van dit project. Het gaat om centrale offerverhalen uit verschillende religieuze tradities. Alle deelnemers hebben een eerste outline van hun bijdrage aan het project geschreven, en deze is door de projectleiders van commentaar voorzien. In voorbereiding is een symposium in april 2010 waarop de drie centrale offerverhalen gepresenteerd en besproken zullen worden. Als gastspreker is hierbij de godsdienstwetenschapster Katryn McClymond uit Atlanta V.S uitgenodigd, auteur van *Beyond Sacred Violence: A Comparative Study of Sacrifice* (2008). De drie thematisch ingedeelde werkgroepen van het project zullen als onderlinge

werkverbanden in 2010 van start gaan. Er wordt nagestreefd zowel een Nederlandstalige als een Engelstalige bundel over dit project uit te brengen.

Trekkers themagroep: dr. J. Duyndam (UvH), prof. dr. A.J.A.C.M. Korte (UU), dr. M.J.H.M. Poorthuis (UvT).

Leden themagroep: prof.dr. W.E.A. van Beek (UvT), dr. L. ten Kate (UvH), prof.dr. P.H.A.I. Jonkers (UvT), dr. H.J.M.J. Goris (UvT), prof.dr. M.A.C. de Haardt (UvT/RU), dr. A. Nugteren (UvT), dr. C.W. Anbeek (UvH), prof.dr. G.A.M. Rouwhorst (UvT), dr. A. van der Kooi (PThU), dr. C.M. Wulf, dr. R.D.N. van Riessen (PThU), dr. M.J.M. Dresen (RU).

Themagroep Religieus gezag in heden en verleden (2009-2011)

Trekkers van de themagroep: prof.dr. Kocku von Stuckrad (RUG) en dr. Jacqueline Borsje (UvA, NOSTER-senior)

Leden van de themagroep: Brenda Bartelink (juniorlid, RUG), Wouter van Beek (UvT), Herman Beck (UvT), André van der Braak, Markus Davidsen (juniorlid, LEI), Mathilde van Dijk (RUG), Mohammed M.M.I. Ghaly (LEI), Wim Hofstee (LEI), Frans Jespers (RU), Ab de Jong (LEI), Yme Kuiper (RUG), Peter Nissen (RU), Tineke Nugteren (UvT), Umar Ryad (LEI), Paul van der Velde (RU), Eric Venbrux (RU), Gerard Wiegers (UvA).

1. Conferentie 2009

Op 23 en 24 oktober 2009 werd in Kontakt der Kontinenten te Soesterberg de najaarsconferentie gehouden van het Nederlands Genootschap voor Godsdienstwetenschap (NGG). Deze conferentie werd georganiseerd in samenwerking met de NOSTER themagroep 'Religieus gezag in heden en verleden' en was de eerste van twee conferenties rondom dit thema. De tweede zal een internationale conferentie zijn in het najaar van 2010, eveneens georganiseerd door NGG en de NOSTER themagroep.

In 9 sessies discussieerden de 30 deelnemers over verschillende voorbeelden en dimensies van religieus gezag. De voorbeelden waren ontleend aan actuele en historische religieuze praktijken, niet alleen in Nederland maar ook in India en Mali. Andere sessies hadden een meer theoretische invalshoek en analyseerden autoriteit, symbolische macht en charisma in verschillende velden waar macht een rol speelt. Daarbij gaat het niet alleen om religie, maar ook om economie, politiek, sport en kunst. De *keynote lecture* door Prof.dr. Meerten ter Borg (LEI) was gebaseerd op zijn recent verschenen boek *Zingeving als machtsmiddel*.

2. Conferentie 2010

De voorbereidingen van het najaarscongres 'Religious Authority – Past and Present' in oktober 2010 verlopen voorspoedig. De belangstelling door leden van de themagroep en binnen het NGG is groot. Twee internationale *keynote speakers* zullen ertoe bijdragen dat deze conferentie een hoog niveau krijgt en ook international zal worden opgemerkt: Dr. Sophie Gilliat-Ray, Directeur van het Centre for the Study of Islam in the UK (Cardiff University) en Prof.dr. Almut-Barbara Renger, Freie Universität Berlin en Harvard University.

Daarnaast zal een door dr. Martijn de Koning georganiseerde panel het thema 'Transnationalism and Religious Authority: Exploring the Salafi Movement' behandelen.

Studentleden zullen – in samenwerking met de NOSTER student workshop voor begin van het NGG-congres – in posters en eventueel een eigen sessie hun lopende projecten kunnen voorstellen.

E. Netwerkgroepen

In het verslagjaar was de netwerkgroep Bijbelwetenschappen actief.⁶

De netwerkgroep Bijbelwetenschappen houdt jaarlijks twee bijeenkomsten, waarin junioren onder elkaar de stand van zaken van en mogelijke problemen en successen tijdens hun promotieonderzoek uitwisselen. Tevens bespreken ze elkaars werk op basis van presentaties en teksten die worden voorgelegd. De bijeenkomsten worden belegd door Anne-Marie Bos (UvT) en Martin Ruf (UU) (2009) / Anne-Mareike Schol-Wetter (UU) (vanaf 2010), de contacten met NOSTER verlopen via Miranda Vroon-van Vugt (UvT). Doorgaans zijn 10 deelnemers bij elke bijeenkomst aanwezig. In het voorjaar werd de bijeenkomst gehouden op 17 maart 2009. Wij bespraken elkaars voortgang, en daarnaast kregen we een inleiding in het onderzoek naar middeleeuwse Sefardische Targumim (Samuël) van Johanna Tanja (PThU). Verder werd een tekst besproken van Miranda Vroon-van Vugt die zij later tijdens de AOD in Leuven zou gaan voorleggen aan een senior.

Onze najaarsbijeenkomst vond plaats op vrijdag 23 oktober 2009. Tijdens deze bijeenkomst is een tekst besproken van Ingeborg Löwisch (UU) die in de vorm van een artikel in een internationale bundel over het boek *Kronieken* verschijnt. Tevens heeft Karin Neutel (RUG) een presentatie gegeven die zij ook zal geven tijdens een internationale conferentie van historici.

Via NOSTER waren ook nog de volgende junioren bij de netwerkgroep betrokken: Marieke den Braber (VU), Nicole Frank (UU), Myriam Klinker-de Klerk (TUK), Birgit van der Lans (RUG), Mirjam van der Vorm-Croughs (LEI) en Lara van der Zee-Hanssen (RU). Buiten hen is er nog een promovenda betrokken bij de groep, die geen NOSTER-lid is. Zoals elk jaar zal de samenstelling enigszins wisselen, doordat enkelen van de junioren promoveren en er nieuwe junioren bijkomen.

F. Overige activiteiten

NOSTER Studiemiddag over de relatie tussen Graduate Schools en Onderzoeksscholen⁷

Op 29 juni 2009 organiseerde NOSTER een studiemiddag met als thema 'De relatie tussen Graduate Schools en Onderzoeksscholen'. Voor dit thema was gekozen omdat veel bij NOSTER aangesloten instellingen te maken hebben met nieuwe ontwikkelingen in de organisatie van het promotieonderzoek door de aanwezigheid van lokale onderzoeksscholen of Graduate Schools. Dat vormde aanleiding deze ontwikkelingen te inventariseren en kritisch te bespreken. Voor dit doel waren drie sprekers uitgenodigd, die vanuit verschillende posities de relatie tussen de (locale) Graduate Schools en de (landelijke) Onderzoeksscholen belichtten. Een twintigtal NOSTER leden, seniores zowel als junioren, woonde deze studiemiddag bij.

Drs.ing. Nick den Hollander, beleidsmedewerker bij NWO, besprak het Pilot Graduate Programme van NWO dat in 2008 van start is gegaan. Dit betreft een speciale impuls voor zowel landelijke als lokale onderzoeksscholen om een bedrag van 800.000 euro te verwerven. Dit bedrag is bestemd voor de aanstelling van 4 promovendi tegelijk die binnen de school hun onderzoek gaan uitvoeren. OCenW heeft dit bedrag speciaal voor Graduate Schools en onderzoeksscholen ter beschikking gesteld om het Nederlandse promotiestelsel te versterken. Voor de periode 2009–2010 is een bedrag van in totaal 6 miljoen euro beschikbaar, waardoor maximaal 7 scholen kunnen participeren in de pilot. Na de pilot wordt een meer structureel programma opgezet waarvoor op termijn een budget van circa 15 miljoen euro jaarlijks voorzien wordt. Voor NOSTER is het van belang te weten dat deze subsidie vereist dat de aan te stellen promovendi deel uitmaken van een school die, eventueel in samenwerking met een andere onderwijsinstelling, een samenhangend onderwijs- en onderzoeksprogramma aanbiedt dat zowel de masterfase als het promotietraject omvat.

Prof.dr. Keimpe Algra doceert Geschiedenis van de wijsbegeerte van de oudheid en de Middeleeuwen aan de UU en is momenteel vicedecaan (onderzoek) bij Geesteswetenschappen UU. Hij belichtte de verhouding tussen de Graduate School en de landelijke Onderzoeksschool vanuit het perspectief van de UU als grote onderzoeksuniversiteit. Geesteswetenschappen UU heeft momenteel naast Graduate

⁶ De informatie over de netwerkgroep is afkomstig van een van de trekkers van de groep, drs. M.M.E. Vroon-van Vugt.

⁷ Het verslag van de studiemiddag is eerder verschenen in de NOSTER-nieuwsbrief van september 2009.

Schools ook negen landelijke onderzoekscholen in beheer. Algra benadrukte dat beide soorten scholen elkaar dienen aan te vullen, waarbij het primaat volgens hem bij de Graduate Schools ligt. De primaire taken van de Graduate School zijn de organisatie van het ResMa- en Ph.D-onderwijs, toezicht op de kwaliteit, de selectie en de voortgangscontrole. De taak van de landelijke onderzoekscholen is het bieden van een landelijk, disciplinespecifiek onderwijsaanbod voor ResMa- en Ph.D-studenten en het vormen van een platform- en netwerkfunctie voor wetenschappers in een bepaalde discipline. Ook vormen de landelijke onderzoekscholen de vertegenwoordiging en het aanspreekpunt van hun discipline. Algra ziet vooral een aanvullende rol weggelegd voor de landelijke onderzoekscholen ten opzichte van de Graduate Schools. Hij meent dat gezien de huidige universitaire ontwikkelingen en de reeds gemaakte keuzes (o.a. door het landelijk overleg van de Decanen Geesteswetenschappen) de landelijke onderzoekscholen in hun bestuurlijke structuur, financiering en kwaliteitsbewaking minder 'zwaar' en zelfstandig moeten worden dan nu het geval is, en meer verbonden moeten worden met de concrete universitaire structuren waarvan ze deel uitmaken.

Drs. Jacco van den Heuvel, werkzaam bij de KNAW voor de Ecos (Erkenningscommissie Onderzoekscholen) besprak de verhouding van Graduate School en landelijke Onderzoeksschool gezien vanuit het belang van de landelijke onderzoekscholen. Uitgaande van aanvulling over en weer tussen beide legde hij een aantal stellingen voor die het belang en de specifieke betekenis van de landelijke onderzoekscholen voor ResMa-studenten, promovendi, en senior wetenschappers benadrukten. Diversiteit, vakontwikkeling en –verdieping, concentratie van talent en excellentie, innovatie en internationalisering zijn zaken die volgens hem juist door de landelijke onderzoekscholen worden behartigd en bevorderd en daar hebben alle partijen belang bij. De concurrentie tussen Graduate Schools en onderzoekscholen en de profilering van Graduate Schools ten koste van landelijke onderzoekscholen achtte hij contraproductief.

De studiemiddag werd afgesloten met plenaire bespreking waarin zoals te verwachten viel vooral het standpunt van Keimpe Algra aanzette tot verdere discussie.

III. Stand van zaken internationaliseringsprojecten (NWO-subsidies)

Orthodoxy and Adaptation as Conflicting Religious Identities

In 2008 is het wetenschappelijk en financieel eindverslag van het door NWO gefinancierde internationaliseringsproject 'Orthodoxy and Adaption as Conflicting Religious Identities' (looptijd 2005-2007) goedgekeurd door NWO. Vanuit de vijf deelprojecten van het internationaliseringsproject (Early Christianity in Its Jewish and Hellenistic Context; Plurality, Identity and Religious Literary Canon; Protestant and Catholic Modernism in the Low Countries 1840-1940; Religion, Contingency and Truth; Coping with the Changed/Changing Reality) zijn nog wel diverse publicaties in voorbereiding. Hieraan is in het verslagjaar gewerkt.

Samenwerking NOSTER – Glasgow – Tel Aviv

Nadat de samenwerking tussen NOSTER en de Universiteit van Glasgow beëindigd was (looptijd 2002-2004, titel *Vocabularies Relating to Views of Life and Religion: Tanakh, Bible and Koran in the 21st Century*), is in 2005 een vervolgproject van start gegaan van NOSTER met de Universiteit van Tel Aviv. In 2007 en 2008 is gewerkt aan een bundel met bijdragen aan twee colloquia, rond het thema *Narration, Narrativity and Memory* (Athalya Brenner & Frank Polak, eds.), die in het kader van het vervolgproject hebben plaatsgevonden in Tel Aviv (1-3 februari 2005) en Amsterdam (28-30 augustus 2006). Deze bundel is in 2009 verschenen: A. Brenner en F.H. Polak (eds.), *Performing Memory in Biblical Narrative and Beyond* (the Bible in the Modern World 25 = Amsterdam Studies in the Bible and Religion 3), Sheffield, Sheffield Phoenix Press, 2009. Met de verschijning van deze bundel is het project geheel afgerond.

Samenwerking Münster – Leuven – Lund

De samenwerking met de universiteiten van Münster, Leuven en Lund (looptijd 2001-2003) is in 2005 afgesloten. Er werd nog wel een publicatie vanuit dit project verwacht: een bundel van de deelprojectgroep over *Visual Arts and Religion*. Deze bundel is in 2009 verschenen: Hans Alma, Marcel Barnard, Volker Küster (eds.), *Visual Arts and Religion* (ContactZone – Explorations in Intercultural Theology), Berlin, Lit Verlag, 2009. Met de verschijning van deze bundel is ook dit internationaliseringsproject geheel afgerond.

IV. Financiële gegevens

Universiteit Utrecht

(GW - Departement Godgeleerdheid)
Nederlandse Onderzoekschool voor Theologie
en Religiewetenschap (NOSTER)

Bestemmingsreserve op 1 januari 2009	€	251.760
Terugboeking saldo OHW per 31-12-2008	-	9.151
	€	<u>260.911</u>

Mutaties 2009

Opbrengsten

- 1e geldstroom	€	133.430
- 2e geldstroom	-	0
- 3e geldstroom	-	<u>0</u>
	€	133.430

Kosten

Personeelskosten	€	90.489
Materiële kosten	-	<u>43.022</u>
	€	<u>133.511</u>
	€	-81

Effect mutatie in onderhanden projecten	€	<u>0</u>
---	---	----------

Resultaat 2009	€	-81
----------------	---	-----

Bestemmingsreserve op 31 december 2009	€	<u><u>260.830</u></u>
--	---	-----------------------

Reserve per <u>1 januari 2009</u> (opgaaf UU)	€ 251.760,-
Hiervan is bestemd en/of verplicht:	
Vervolgerkenningsprocedure 2010:	€ 8.000,-
Gereserveerd bedrag voor themagroepen	€ 12.067,-
Bijdrage Leuven 2005-2007	€ 7.520,-
Resterend bedrag oz-2005	€ 2.044,-
Resterend bedrag oz-2007	€ 16.643,-
Themabijeenkomsten 2009	€ 10.000,-
Coördinator prof. oz-aanvragen	€ 34.000,-
Themabijeenkomst prof. oz-aanvragen	€ 1.500,-
NOSTER-congres 2011	€ 10.000,-
<i>Besteedbare reserve</i>	€ 149.986,-

Reserve per <u>31 december 2009</u> (opgaaf UU)	€ 260.830,-
Hiervan is bestemd en/of verplicht:	
Vervolgerkenningsprocedure 2010:	€ 10.000,-
Nagekomen rekeningen 2009	€ 11.971,-
Gereserveerd bedrag voor themagroepen	€ 32.648,-
Bijdrage Leuven 2005-2007	€ 7.520,-
Resterend bedrag oz-2009	€ 4.650,-
Themabijeenkomsten 2010	€ 10.000,-
Coördinator prof. oz-aanvragen	€ 37.500,-
Themabijeenkomst prof. oz-aanvragen	€ 3.000,-
NOSTER-congres 2011	€ 10.000,-
Website	€ 2.800,-
<i>Besteedbare reserve</i>	€ 130.741,-

Norm reserve per 1 januari 2009 is 110% personele lasten (vervanging directeur, secretaris, secretaresse, ondersteuning bestuursvoorzitter, redactieassistentie STAR en ondersteuning hoofdredactie STAR) op basis van de begroting 2010, dat is € 105.875,-

De algehele reserve is in 2009 licht gestegen met een bedrag van € 9.070,-.⁸ Na aftrek van de nagekomen rekeningen van 2009 (à € 11.971,-) is de reserve echter licht gedaald met een bedrag van € 2.901,- (naar € 248.859,-). De besteedbare reserve is gedaald met een bedrag van € 19.245,-. Dit hangt samen met de volgende bestemmingen die NOSTER voor de reserve heeft of verplichtingen die NOSTER is aangegaan of binnenkort hoopt aan te gaan:

- Elk jaar wordt € 2.000,- opgenomen in de begroting voor de vervolgerkenningsprocedure 2010/2011. Op dit moment staat € 10.000,- hiervoor gereserveerd in de bestemde reserve.
- Tussen 2005-2009 is een bedrag van € 57.375,- aan subsidie toegekend voor themagroepen.⁹ Daarvan is tot nu toe € 20.790,39 opgevraagd in de vorm van declaraties. Een bedrag van € 3.937,04 is teruggevloeid naar de algemene middelen, aangezien een aantal themagroepen inmiddels is afgesloten en niet de gehele subsidie heeft uitgegeven. Het overige bedrag van € 32.647,57 staat voor themagroepen gereserveerd in de reserve, aangezien NOSTER voor dat bedrag verplichtingen heeft aan de verschillende themagroepen.

⁸ De hoogte van de reserve kan iets gewijzigd worden naar aanleiding van overleg tussen NOSTER en de UU over de personele lasten die NOSTER in 2009 heeft betaald. Er is onduidelijkheid over de salariskosten van NOSTER en de verkening daarvan met de UU. Overleg hierover zal in 2010 gevoerd worden.

⁹ Dit is inclusief de themagroep 'Identiteit in Wording', die pas in 2010 subsidie ontvangt. Deze subsidie is echter al wel in 2009 toegekend.

- In 2005 is uit de tweede geldstroom een bedrag van € 7.520,- vrijgevallen, dat in de reserve blijft staan voor het internationaliseringsproject NOSTER-Leuven 2005-2007. Ondanks het feit dat NWO het project wetenschappelijk en financieel heeft goedgekeurd in 2008, zal nog een aantal bundels voortkomen uit de verschillende deelprojecten. De kosten die daarmee gepaard gaan (en die voor een deel al gemaakt zijn), zullen overeenkomstig een afspraak tussen de K.U. Leuven en NOSTER als alles is afgerond door NOSTER met de K.U. Leuven worden verrekend.
- In 2009 resteerde een bedrag van € 4.650,- van het budget voor themagroepen (à € 20.650). In 2010 zal aan het bestuur worden voorgelegd om dit bedrag in te zetten voor dubbellidmaatschap van themagroepen. Dit bedrag staat daarom alvast opgenomen in de bestemde reserve. Tot eind 2009 zijn dubbellidmaatschappen gesubsidieerd vanuit het restant onderzoek 2005. Dit bedrag is in het verslagjaar opgegaan.
- In de bestuursvergadering d.d. 17 december 2007 is besloten per jaar een bedrag van € 10.000,- van de reserve te reserveren voor subsidie-aanvragen voor themabijeenkomsten (max. € 5.000,- subsidie per bijeenkomst). In 2008 en 2009 hebben vier themabijeenkomsten plaatsgevonden, waaraan per bijeenkomst een subsidie van € 5.000,- is toegekend. In de bestuursvergadering van 14 september 2009 is twee maal een subsidie van € 2.500,- toegekend aan themabijeenkomsten die in 2010 zullen plaatsvinden: eenmaal € 2.500,- aan een voorstel van dr. J. Duyndam, prof.dr. A.-M. Korte en prof.dr. M. Poorthuis ('De actuele fascinatie van het offer') en eenmaal € 2.500,- aan een voorstel van prof.dr. M.E. Brinkman ('Jezusbeelden in de theologie en Jezusafbeeldingen in de westerse en niet-westerse kunst vanaf 1960'). Het bestuur zal tijdens haar februari- en septembervergadering in 2010 de resterende € 5.000,- aan subsidie bestemmen. Een bedrag van € 10.000,- staat derhalve als verplichting opgenomen.
- Tijdens de bestuursvergadering op 22 september 2008 is besloten om in 2009 een coördinator 'professionalisering van onderzoeksaanvragen' (POa) aan te stellen op parttime basis voor één jaar (schaal 10/11). De kosten die hiermee gemoeid zijn komen ten laste van de reserve van NOSTER. In de bestuursvergadering van 30 november 2009 is bij de bespreking van de begroting voor 2010 besloten opnieuw een bedrag te reserveren voor de functie van coördinator POa ten laste van de reserve. In het verslagjaar hebben sollicitatiegesprekken voor deze functie plaatsgevonden en per 1 januari 2010 zal de coördinator POa aan de slag gaan. Oorspronkelijk was uitgegaan van twee maal een bedrag van € 34.000,- t.l.v. de reserve voor het aanstellen van de coördinator voor twee jaar, 0,4 fte. Daardoor zou nu een bedrag van € 68.000,- gereserveerd moeten worden van de reserve voor deze functie. Nu de coördinator POa echter is aangesteld vanaf 1 januari 2010, blijkt dat de werkelijke kosten voor de coördinator niet boven de € 25.000,- zullen uitkomen in 2010. Gezien de onzekerheden m.b.t. de toekomst van NOSTER is besloten de besteedbare reserve ruimer te maken t.o.v. de norm. Daarom zal in 2010 aan het bestuur worden voorgelegd om de functie coördinator POa in 2011 te verlengen voor 0,2 fte i.p.v. 0,4 fte. Hierop vooruitlopend staat een bedrag van € 37.500,- voor de functie coördinator POa gereserveerd (2010: € 25.000,- en 2011: € 12.500,-). Met de aanstelling van de coördinator POa voor 2010 (0,4 fte) is NOSTER dus voor een bedrag van € 25.000,- een verplichting aangegaan.
- € 3.000,- staat gereserveerd voor twee themabijeenkomsten 'professionalisering van onderzoeksaanvragen'. Deze themabijeenkomsten hangen samen met de hier bovengenoemde functie. Ook deze kosten komen ten laste van de reserve van NOSTER.
- In 2011 zal weer een internationaal NOSTER-congres plaatsvinden. Het bestuur is in de vergadering d.d. 1 december 2008 – tijdens de bespreking van de begroting – ermee akkoord gegaan dat jaarlijks € 10.000,- voor het congres gereserveerd zal worden ten laste van de NOSTER-reserve. In de begrotingen voor 2009 en 2010 is dan ook een bedrag van € 10.000,- hiervoor gereserveerd t.l.v. de reserve. Om meer ruimte te creëren in de besteedbare reserve van NOSTER met het oog op de toekomst van de onderzoekschool, zal het NOSTER-bureau in 2010 aan het bestuur voorstellen om eenmalig een bedrag van 10.000,- voor het congres te reserveren t.l.v. de reserve en de bestuursbeslissing om dit jaarlijks te doen terug te draaien. Een bedrag van € 10.000,- is daarom bestemd voor het congres t.l.v. de reserve.

- In 2010 zal het NOSTER-bureau graag een laatste aanpassing willen laten doen aan de website. Het betreft het ombouwen van de huidige website naar een systeem, waardoor de site volledig bewerkbaar is voor gebruikers. Dit betekent dat vanuit het NOSTER-bureau alle wijzigingen zelf kunnen worden aangebracht, hetgeen de onafhankelijkheid van het bureau van webmasters vergroot. Een bedrag van € 2.800,- is hiervoor gereserveerd t.l.v. de reserve.

Na aftrek van de bestemde gelden is de besteedbare reserve ruim voldoende ten opzichte van de norm.

V. Bijlagen

1. Gepromoveerden in het verslagjaar 2009

Annemiek de Jong-van Campen (UvT)

Mystagogie in werking. Hoe menswording en gemeenschapsvorming gebeuren in christelijke inwijding.

Promotores: prof.dr. J.B.M. Wissink & co-promotor: dr. H. Burggraaff.

16 januari 2009

Nicole Frank (UU)

Auch wenn ich im Fleische nicht bei euch bin.

Promotores: prof.dr. A. Merz, prof.dr. G. van Oyen & co-promotor: dr. T. Tieleman.

23 januari 2009

Coen Constandse (PThU)

Het gebod van de hoop.

Promotores: prof.dr. L.J. van den Brom, dr. Th.A. Boer & dr. R.H. Reeling Brouwer.

13 mei 2009

D. Capucão (RU)

Religion and Ethnocentrism. An Empirical-theological Study of the Effects of Religious Attitudes on Attitudes towards Minorities among Catholics in the Netherlands.

Promotores: prof.dr. J.A. van der Ven & prof.dr. D. Pollefeyt.

10 juni 2009

2. Bestuur, Directie, Instellingsraad, Begeleidingscie Onderwijs en Onderzoek, Bureau van NOSTER, gedurende het verslagjaar 2009

Bestuur:

Prof.dr. H.M. Vroom		(VU)	systematische sector, voorzitter
Prof.dr. P.J.A. Nissen	per 1 september	(RU)	historische sector
Prof.dr. R.R. Ganzevoort		(VU)	empirische sector
Prof.dr. W.B. Drees	tot 1 september	(LEI)	systematische sector
Prof.dr. A.L. Molendijk	per 1 september	(RUG)	systematische / historische sector
Prof.dr. H. Noordegraaf		(PThU)	empirische sector
Prof.dr. G.A. Wiegers	tot 1 september	(RU)	historische sector
Prof.dr. W.J.C. Weren	per 9 maart	(UvT)	literaire sector
Prof.dr. M.A.C. de Haardt		(RU/UvT)	genderstudies

Juniorzetel

Drs. M. Ruf	tot 25 juni	(UU)
Drs. N. Brunsveld	per 29 juni	(UU)

Wetenschappelijk directeur:

Prof.dr. M. Sarot	tot 1 augustus	(UU)
Prof.dr. A.J.A.C.M. Korte	per 1 augustus	(UU)

Instellingsraad:

Prof.dr. M. Sarot		(UU)
Prof.dr. W. Janse		(VU)
Prof.dr. J.K. Zangenberg		(LEI)
Prof.dr. F.G. Immink		(PThU)
Prof.dr. H.L. Beck		(UvT, DRT)
Prof.dr. C.J. de Ruijter		(TUK)
Prof.dr. B.H. Vedder		(RU)
Prof.dr. A.J. Denaux		(UvT, FKT)
Prof.dr. G.C. den Hertog		(TUA)
Prof.dr. H.A. Alma	per 29 juni	(UvH)
Prof.dr. A.J. Beck	per 29 juni	(ETF, Leuven)
Prof.dr. G.H. van Kooten	per 29 juni	(RUG)

Begeleidingscommissie voor onderwijs en onderzoek:

Prof.dr. L.J. van den Brom		(PThU)	systematische sector
Prof.dr. W. Janse		(VU)	historische sector
Prof. dr. P.H.A.I. Jonkers		(UvT, FKT)	systematische sector
Prof.dr. A. van der Kooij	tot 31 maart	(LEI)	literaire sector
Prof.dr. G. Kwakkel		(TUK)	literaire sector
Prof.dr. L.J. Lietaert Peerbolte		(VU)	literaire sector
Dr. A. Nugteren	per 1 maart	(UvT)	historische sector
Prof.dr. J.B.A.M. Schilderman	per 5 juni	(RU)	empirische sector
Prof. dr. F.J.S. Wijsen		(RU)	systematische sector, MO

Juniorleden

Drs. A. Baan	tot 30 april	(PThU)
Drs. P. Dronkers	per 29 juni	(PThU)
Drs. W.A. de Jong		(PThU)
Drs. I.C. Versteegt	tot 30 april	(UU)
Drs. F. Willems	per 29 juni	(RU)

Bureau
Dr. Ch. van der Leest

Drs. A.E.H.M. Wijngaards

A.H. Havinga

tot 1 juli
1 juli-31 december

ambtelijk secretaris
opleidingscoördinator
adjunct-directeur
interim ambtelijk secretaris
interim opleidingscoördinator
secretaresse

3. Aantal en leden per instelling op de peildatum 1 januari 2010 met percentages van het totaal

<u>Instelling</u>	<u>Juniors</u>	<u>%</u>	<u>Seniors</u>	<u>%</u>	<u>Totaal</u>	<u>%</u>
VU	2	1,1	21	11,1	23	12,1
UU	7	3,7	14	7,4	21	11,1
UvT	2	1,1	41	21,6	43	22,6
PThU	10	5,3	24	12,6	34	17,9
RU	5	2,6	30	15,8	35	18,4
TUA	2	1,1	2	1,1	4	2,1
LEI	1	0,5	12	6,3	13	6,8
TUK	2	1,1	3	1,6	5	2,6
ETF	4	2,1	4	2,1	8	4,2
UvH	0	0,0	4	2,1	4	2,1
<u>Totaal</u>	35	18,4	155	81,6	190	100,0

De percentages zijn allemaal correct. Door afrondingsverschillen klopt de som van de percentages echter niet altijd.